

Småbarnspedagogers tankar om sexualfostran

En kvalitativ studie ur ett hälsofrämjande perspektiv

Susanne Ingman - Friberg

Masterarbete
Hälsofrämjande
2015

MASTERARBETE	
Arcada	
Utbildning:	Hälsofrämjande (HYH)
Identifikationsnummer:	4497
Författare:	Susanne Ingman-Friberg
Arbetets namn:	Småbarnspedagogers tankar om sexualfostran. En kvalitativ studie ur ett hälsofrämjande perspektiv.
Handledare (Arcada):	Bettina Stenbock-Hult
Uppdragsgivare:	Väestöliitto ry
<p>Sammandrag:</p> <p>Institutet för hälsa och välfärd (THL) har publicerat ett handlingsprogram för att främja sexuell och reproduktiv hälsa för åren 2014–2020 i vilket det betonas att barn inom dagvården är en viktig målgrupp. Syfte med denna avhandling var att få kunskap om hur småbarnspedagoger tänker om sexualfostran i dagvården. Frågeställningarna var följande: 1) Hurudana tankar har småbarnspedagoger om innehållet i sexualfostran? 2) Vilka faktorer möjliggör förverkligandet av sexualfostran? 3) Vilka faktorer hindrar förverkligandet av sexualfostran? Avhandlingen är en kvalitativ innehållsanalys av en fråga ställd i samband med en nätbaserad enkätstudie som genomfördes 2013 av Väestöliitto ry. Den fråga som besvarades av 277 informanter och som undersöktes i detta arbete var följande: Hurudana tankar väcker sexualfostran för barn i dagvården hos dig? Den teoretiska referensramen består av centrala principer inom hälsofrämjande verksamhet och världshälsoorganisationens (WHO)standarder för sexualfostran i Europa. Materialet har analyserats med induktiv innehållsanalys. Resultaten visade fyra överkategorier för hurudana tankar småbarnspedagogerna hade om sexualfostrans innehåll: 1. Ämnen för sexualfostran, 2. Tidpunkt för sexualfostran, 3. Andra faktorer som påverkar sexualfostran och 4. Vem ska ge sexualfostran. Faktorer som möjliggör förverkligande av sexualfostran gav ett resultat på tre överkategorier: 1. Accepterande attityder, 2. Den egna sexualiteten och 3. Överenskommelser i arbetsgemenskapen. Resultaten visade att de överkategorier som berör faktorer som hindrar förverkligandet av sexualfostran var fem: 1. Brist på dialog, 2. Svag professionell grund, 3. Begreppet sexualfostran, 4. Försvårande attityder och 5. Samhällets fördomar. En slutsats av denna studie var att en stor del av småbarnsfostrare hade kunskap om innehållet av sexualfostran. De informanter som upplevde det som att ha en möjliggörande effekt att förverkliga sexualfostran hade positiva attityder, värderingar och normer. De informanter som upplevde att arbetet hade en hindrande effekt saknade kunskap om hur barnets sexualfostran skulle förverkligas och i denna grupp var det vanligare med mera negativa värderingar och attityder. Ett sätt att åtgärda dessa brister på arbetsplatsen är att skapa enhetliga instruktioner för småbarnspedagoger om hur sexualfostran ska förverkligas i dagvården. Det vore även grundat att sexualfostran skulle nämnas i planen för småbarnsfostran. Det är också viktigt att utveckla utbildningsprogram och material som är lättillgängliga för småbarnspedagoger. Som uppdragsgivare till studien fungerade Väestöliitto ry</p>	
Nyckelord:	Sexualfostran, hälsofrämjande, småbarnspedagoger, dagvård
Sidantal:	77
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

MASTER'S THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Health Promotion (Master)
Identification number:	4497
Author:	Susanne Ingman-Friberg
Title:	Day-care professionals' perceptions of sexuality education
Supervisor (Arcada):	Bettina Stenbock - Hult
Commissioned by:	Väestöliitto ry (Family Federation of Finland)
<p>Abstract:</p> <p>The Finnish Institute of Welfare and Health (THL) has published an action program on sexual and reproductive health for the years 2014–2020. This program emphasizes that children in day-care are an important target group. The objective of this study was to determine early childhood educators' current underlying attitudes on sexual education in day-care for 0–6-year-old Finnish children. The questions presented were the following: 1) What kind of thoughts do early childhood educators have about the content of sexuality education? 2) What are the factors that enable the implementation of sexuality education? 3) What are the factors that prevent the implementation of sexuality education? Methods The thesis is a qualitative analysis of a question asked in connection with a web-based survey conducted by the Finnish Family Federation (Väestöliitto) in 2013. The question, which was answered by 277 respondents, and which was analysed for this thesis was the following: What are your thoughts on sexuality education for small children?. The theoretical framework consists of central health promotion principles and the World Health Organization's (WHO) standards for sexuality education in Europe..The material was analyzed by an inductive content analysis. Results The results showed four main categories for what thoughts early childhood educators have about the content of sexuality education: 1. Topics for sexuality education, 2. Time for sexuality education, 3. Other factors affecting sexuality education 4. Who will provide sexuality education. Factors that enable the implementation of sexuality education resulted in three main categories: 1. Acceptance attitudes, 2. Early childhood educators' concept of own sexuality, and 3. Agreements in the workplace. The results showed that there were five main categories associated with preventing the implementation of sexuality education: 1. Lack of dialogue, 2. Weak professional foundation, 3. The term "sexuality education", 4. . Obstructing attitudes and 5. The Society's prejudices. As a conclusion of this study it may be said that many of the early childhood educators had knowledge of the content of sexuality education. Those respondents who found that sexuality education has an enabling effect had positive attitudes, values and norms. Those respondents who found that the work had an impeding effect lacked knowledge on how to implement the child's sexual education and in this group it was more common with more negative values and attitudes. One way to address these issues is to create common guidelines for day-care professionals on how sexuality education shall be carried out in the day-care. It would also be motivated to mention sexuality education in the plan for childhood education. It is further important to develop education programs and material, which is easily accessible for childhood educators. The Finnish Family Federation (Väestöliitto) acted as the principal of this study</p>	
Keywords:	Sexuality education, Health Promotion, Day care providers, Day care.
Number of pages:	77
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Terveyden edistäminen (YAMK)
Tunnistenumero:	4497
Tekijä:	Susanne Ingman - Friberg
Työn nimi:	Varhaiskasvattajien ajatuksia seksuaalikasvatuksesta - Katsottuna terveys edistämisen näkökulmasta
Työn ohjaaja (Arcada):	Bettina Stenbock - Hult
Toimeksiantaja:	Väestöliitto ry
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on julkaisut seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman 2014–2020, jossa korostetaan että päivähoitossa olevat lapset ovat tärkeä kohderyhmä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa mitä ajatuksia päivähoitoiden ammattilaisilla oli pientenlasten seksuaalikasvatuksesta päivähoitossa. Kysymyksenasettelut olivat seuraavat: 1) Mitä ajatuksia päivähoitoiden ammattilaisilla on seksuaalikasvatuksen sisällöstä? 2) Mitkä tekijät mahdollistavat seksuaalikasvatuksen toteuttamisen päivähoitossa? 3) Mitkä tekijät estävät seksuaalikasvatuksen toteuttamisen päivähoitossa? Opinnäytetyö on kvalitatiivinen sisällönanalyysi yhdestä Väestöliiton vuonna 2013 toteuttaman verkkopohjaisen kyselytutkimuksen yhteydessä asettamasta kysymyksestä. Kysymys, johon 277 vastaaja vastasi, ja joka analysoitiin tässä työssä oli seuraava: Mitä ajatuksia pienten lasten seksuaalikasvatus herättää sinussa? Teoreettinen viitekehys koostuu keskeisistä periaatteista terveyden edistämisestä ja maailman terveysjärjestön (WHO) laatimista seksuaalikasvatuksen standardeista Euroopassa. Aineisto on induktiivisesti analysoitu. Tulokset osoittivat neljä yläkategoriaa, jotka ilmaisevat varhaiskasvattajien ajatuksia seksuaalikasvatuksen sisällöstä: 1. Aiheita sisällöstä, 2. Ajankohta milloin toteuttaa seksuaalikasvatusta, 3. Muut tekijät jotka vaikuttavat seksuaalikasvatukseen ja 4. Kenen pitää toteuttaa seksuaalikasvatus. Tulokset, jotka kuvaavat seksuaalikasvatusta mahdollistavia tekijöitä, tuotti kolme yläkategoriaa: 1. Hyväksyviä asenteita, 2. Oma seksuaalisuus ja 3. Yhteiset sopimukset työyhteisössä. Tulokset tekijöistä, jotka estivät seksuaalikasvatuksen toteuttamisen toi esiin viisi yläkategoriaa: 1. Dialogin puute, 2. Heikko ammatillinen pohja, 3. Käsite seksuaalikasvatus, 4. Vaikeuttavia asenteita sekä 5. Yhteiskunnan asenteet. Yhteenvedonä tutkimuksesta voi todeta, että monilla päivähoitoiden ammattilaisilla oli tietoa seksuaalikasvatuksen sisällöstä. Vastajat, jotka kokivat seksuaalikasvatuksen mahdollistavana tekijänä työssään, oli myönteisiä asenteita ja arvoja. Niillä vastaajilla, jotka kokivat seksuaalikasvatuksen antamisen estävänä tekijänä, puuttui tietoja siitä, miten seksuaalikasvatus tulisi toteuttaa ja niillä oli kielteisemmät asenteet ja arvot. Yksi tapa vaikuttaa näihin puutteisiin työpaikoilla, on luoda yhteisiä ohjeita varhaiskasvattajille siitä, miten seksuaalikasvatusta tulee toteuttaa päivähoitossa. Olisi myös perusteltua, että seksuaalikasvatus mainittaisiin varhaiskasvatussuunnitelmassa. On myös tärkeä kehittää varhaiskasvattajien helposti saatavilla olevia koulutusohjelmia ja tukimateriaalia. Tämän tutkimuksen toimeksiantajana oli Väestöliitto ry</p>	
Avainsanat:	Seksuaalikasvatus, varhaiskasvattajat, päivähoito, terveyden edistäminen
Sivumäärä:	77
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	8
2	BAKGRUND	10
2.1	Personal inom småbarnspedagogik.....	10
2.2	Tidigare forskning.....	11
2.2.1	<i>Litteratursökning.....</i>	<i>11</i>
2.2.2	<i>Sund sexuell utveckling.....</i>	<i>13</i>
2.2.3	<i>Barnets sexuella utveckling.....</i>	<i>14</i>
2.2.4	<i>Personalens observationer av hur barn uttrycker sin sexualitet.....</i>	<i>15</i>
2.2.5	<i>Personalens attityder och tankar om barns sexualitet.....</i>	<i>17</i>
2.2.6	<i>Sexualfostran som hälsofrämjande verksamhet</i>	<i>18</i>
3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	19
4	TEORETISK REFERENSRAM.....	20
4.1	Standarderna för sexualfostran	20
4.2	Hälsofrämjande	22
5	MATERIAL OCH METOD.....	24
5.1	Enkätens uppbyggnad.....	24
5.2	Insamlingsmetod	26
5.3	Bakgrundsuppgifter om informanterna	26
5.4	Analysmetod.....	28
5.4.1	<i>Induktiv ansats.....</i>	<i>28</i>
5.4.2	<i>Innehållsanalys.....</i>	<i>28</i>
5.4.3	<i>Analysförfarandet</i>	<i>29</i>
6	ETISKT STÄLLNINGSTAGANDE.....	30
7	RESULTAT	32
7.1	Småbarnspedagogers tankar om innehållet i sexualfostran för barn	33
7.1.1	<i>Ämnen för sexualfostran.....</i>	<i>34</i>
7.1.2	<i>Tidpunkt för sexualfostran</i>	<i>37</i>
7.1.3	<i>Andra faktorer som påverkar sexualfostran.....</i>	<i>40</i>
7.1.4	<i>Vem skall ge sexualfostran.....</i>	<i>43</i>
7.2	Faktorer som möjliggör förverkligandet av sexualfostran	45
7.2.1	<i>Accepterande attityder.....</i>	<i>46</i>
7.2.2	<i>Den egna sexualiteten.....</i>	<i>47</i>
7.2.3	<i>Överenskommelser i arbetsgemenskapen.....</i>	<i>48</i>

7.3	Faktorer som hindrar förverkligandet av sexualfostran	49
7.3.1	<i>Brist på dialog</i>	50
7.3.2	<i>Svag professionell grund</i>	52
7.3.3	<i>Begreppet sexualfostran</i>	54
7.3.4	<i>Försvårande attityder</i>	55
7.3.5	<i>Samhällets fördomar</i>	56
7.4	Sammanfattning av resultatet.....	57
8	DISKUSSION	58
8.1	Metoddiskussion.....	59
8.2	Resultatdiskussion	61
9	KRITISK GRANSKNING	70
	KÄLLOR	73
	BILAGOR	78
	BILAGA 1 TABELL ÖVER DATABASSÖKNINGEN.....	78
	BILAGA 2 VETENSKAPLIGA ARTIKLAR	79
	BILAGA 3 FÖLJEBREV TILL INFORMANTERNA	80
	BILAGA 4 GRUPPERING AV MATERIALET	81
	BILAGA 5 ÖVERSÄTTNING AV CITATEN FRÅN FINSKA TILL SVENSKA.....	83

Figurer

Figur 1 Syfte och frågeställningar i studien	19
Figur 2 Grundprinciper för en holistisk syn på sexualfostran	21
Figur 3 Enkätens uppbyggnad	25
Figur 4 Antalet informanter i studien	27
Figur 5 a-d Demografisk karakteristika av informanterna	27

Tabeller

Tabell 1 Vilken typ av tankar har personalen om innehållet i sexualfostran för barn	34
Tabell 2 Faktorer som möjliggör förverkligande av sexualfostran	46
Tabell 3 Faktorer som hindrar möjliggörandet av sexualfostran	50

1 INLEDNING

Institutet för hälsa och välfärd (THL) har publicerat ett handlingsprogram för att främja sexuell och reproduktiv hälsa för åren 2014–2020. I handlingsprogrammet betonas vikten av att förbättra befolkningens sexuella och reproduktiva hälsa genom att öka kunskapen, effektivisera samarbetet och utveckla tjänster. I handlingsprogrammet betonas att alla ålders- och befolkningsgrupper behöver sexualfostran. Barnen som är inom dagvården betonas som en viktig målgrupp i handlingsprogrammet, syftet med sexualfostran för dem skall vara att skapa en bra grund för barnets självkänsla och utveckla relationer med andra människor samt att respektera andra personer. För tillfället talas det inte i programmen för småbarnsfostran specifikt om att stöda barnets sexualitet eller att stöda barnets sexuella utveckling. (Klemetti & Raussi-Lehto 2014, 16 – 17; 46 – 47)

Inom forskningen är man överens om att utvecklingen av det sexuella beteendet, känslorna och den kognitiva sidan börjar i livmodern och fortgår genom hela livet. En förutsättning för att känna sexualitet i framtiden – såsom en förmåga att njuta av fysisk kontakt – finns redan hos det nyfödda barnet. Barnet föds med en sexuell förmåga att känna lust. (de Lamater 2002, 10; Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, 23)

Då man talar om sexualfostran för barn under skolåldern, förekommer mycket varierande åsikter. För en del är det en naturlig del av fostran, men andra anser att det inte är nödvändigt att behandla ämnet överhuvudtaget. Man hör ofta människor säga exempelvis ”Låt barnen vara barn”. Det finns inte några allmänt godkända överenskommelser om och hur sexualfostran skall förverkligas. Eftersom utbildning i sexualfostran för barn i dagvården inte är ett obligatoriskt undervisningsämne i något av småbarnspedagogernas grundutbildningsprogram, är förfaranden inom enheterna mycket varierande och baserar sig på personalens eget initiativtagande i ämnet. Det är den vuxna människans ”egna glasögon” som styr den vuxnas syn, den kan basera sig på fördomar och normer som påverkar på vilket sätt de förverkligar sexualfostran i vardagen. Antagligen är det också en stor variation på sättet hur barnen får svar på sina frågor. Det kan stöda barnets utveckling, eller förverkligas på ett sätt som nödvändigtvis inte baserar sig på accepterade värderingar eller på vetenskaplig kunskap. Svaren baserar sig långt på per-

sonalens egen tolkning av barnens uttryck och beteende. Det finns inte heller några riktlinjer för vilket slag av barns sexuella beteende och prat är naturligt, normalt och önskvärt att personalen stöder. Det finns inte heller riktlinjer för vilket slags beteende som icke är önskvärt och måste begränsas. Det som delvis kan förklara vuxna människors ifrågasättande tankar är att då de hör ordet sexualitet kopplar de ämnet till sex, som kan definieras som den sexuella aktiviteten vars syfte är att bland annat uppnå sexuell njutning och fortplantning. En annan förklaring kan vara att man inte riktigt har kunskap om vad barnets sunda sexuella utveckling innebär. (Mc Kee 2010, 15)

Tidigare forskning inom området sexualfostran för barn beskriver långt vad sund sexualfostran innebär, barns sexuella utveckling och sättet på vilket barnen uttrycker sin sexualitet. Men det finns ingen tidigare forskning där man har kartlagt hurdana tankar sexualfostran i dagvården väcker hos småbarnspedagoger. Skribenten ser det som en klar brist och ser det viktigt att klargöra den här frågan.

Detta är ett projekterat masterarbete där Väestöliitto ry fungerar som uppdragsgivare. Syftet med den nätbaserade enkäten som Väestöliitto ry genomförde år 2013 var att göra en kartläggande studie som skulle beskriva hur småbarnspedagoger ute på fältet ställer sig till sexualfostran för barn i dagvården. Väestöliitto ry är en organisation inom social- och hälsoindustrin som är grundad år 1941. Väestöliitto idkar verksamhet inom familje-, befolknings- och sexualhälsoområdet. Förbundets forskningsverksamhet koncentrerar sig på familjeforskning, befolkningsforskning, sexologisk forskning och medicinsk forskning. Väestöliitto publicerar människorelations- och sexualupplysningsmaterial och arrangerar fortbildning för personer som jobbar med människorelationsfrågor. (Väestöliitto, 2014)

I följande kapitel presenteras personal som jobbar inom småbarnspedagogik, tidigare forskning som berör barnets sexuella utveckling, hur barn uttrycker sin sexualitet och vilka attityder personalen inom småbarnspedagogik har till sexualfostran för barn under skolåldern.

2 BAKGRUND

2.1 Personal inom småbarnspedagogik

I Finland har vi omkring 50 000 personer som arbetar inom dagvården, av dem är 24 % lärare inom småbarnspedagogik och 39 % barnskötare inom småbarnspedagogik. Vi har 425 000 barn i åldersgruppen 0–6 år, av dem är 63 % inom kommunal eller privat dagvård. (Laaksonen & Lamberg 2014, 65 & 109 -111).

Personal inom småbarnspedagogik kan utbilda sig vid universitet (pedagogie kandidatexamen/barnträdgårdslärare, pedagogie magisterexamen, speciallärare), vid yrkeshögskolor (socionomer, högre YH-examen) och vid andra stadiets utbildning (närvårdare, barnskötare och yrkesexamen för dagvårdare). Barnträdgårdslärare/pedagogie kandidatutbildningen baserar sig på vetenskap inom småbarnspedagogik, socionomutbildningen på vetenskap inom det sociala området och närvårdarutbildningen på vårdvetenskap. (Estola et al 2014, 17)

Det har varit rätt så mycket diskussion om på vilket sätt man kunde skilja åt och klargöra ansvarsområdena mellan barnträdgårdslärare och socionomer. I undervisnings- och kulturministeriets förslag för förändringar till den nya lagen om småbarnspedagogik, som borde träda i kraft 2015 föreslås i 6 kapitlet, paragraferna § 27–§ 29, att det skall beskrivas tydligare uppgifter och behörighetsvillkor för personalen (Undervisnings- och kulturministeriet, 2014):

27§ Lärare inom småbarnspedagogik

Behörighetsvillkor för uppgiften som lärare i småbarnspedagogik är minst pedagogie kandidatexamen, där det ingår eller som kompletterats med barnträdgårdslärarytbildning. I barn-trädgårdslärarytbildningen ska det ingå minst 60 studiepoäng teoretiska studier i småbarnspedagogik samt praktik och ett examensprov inom området för småbarnspedagogik. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2014)

28§ Socionom inom småbarnspedagogik

Behörighetsvillkor för uppgiften som socionom inom småbarnspedagogik är minst yrkeshögskoleexamen inom social- och hälsovårdsområdet. Examen ska omfatta eller ha kompletterats med studier med inriktning på småbarnspedagogik. Studierna med inriktning på småbarnspedagogik ska omfatta minst 60 studiepoäng teoretiska studier i småbarnspedagogik samt praktik och ett examensprov inom området för småbarnspedagogik. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2014)

29§ Barnskötare inom småbarnspedagogik

Behörighetsvillkor för uppgiften som barnskötare inom småbarnspedagogik är minst grundexamen inom social- och hälsovård, där det ingår, eller som kompletterats med, studier enligt utbildningsprogrammet för vård och fostran av barn och unga eller alternativt grundexamen i barn- och familjearbete. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2014)

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Litteratursökning

En databassökning på tidigare forskning gjordes via följande sökmotorer: Academic Search Elite (EBSCO), Cinhal (EBSCO), Sage Online Journals och Pub Med. Olika kombinationer av följande sökord användes: sexuality education, childhood, kindergartens education, nursery school, early education, pre-school, day-care center, sexual development, children sexuality, childhood sexuality, "young children" sexuality, teacher education.

Krav på forskningen var: att den skulle vara publicerad år 2000 eller senare, den skulle vara förhandsgranskad (prereview) och skriven på svenska, finska eller engelska. Vissa sökord gav många träffar, men det visade sig att de i många fall beskrev artiklar som berör sexuella trakasserier. Då uttrycket sexual abuse (sexuella trakasserier) uteslöts från sökningen var det mycket få artiklar som blev kvar. Trots många olika sökningar i

dessas fyra databaser gav sökningarna endast en forskning som fyllde de uppställda kraven. En tabell över databassökningen finns i bilaga 1.

Forskarna de Graaf & Rademakers (2010) och Kastbom et al (2012) har konstaterat att då de gjort databassökningar med sökorden barn, sexualitet, sexuell utveckling hittade de främst litteratur som rörde sexuella trakasserier riktade mot barn. Endast 1 % av den forskning som kom fram vid deras databassökningar rörde eller gällde barnets sunda sexuella utveckling. Baserat på dessa erfarna forskares erfarenheter, har skribenten i detta arbete samlat in och fördjupat sig i tidigare forskning enligt en kedjesökningsmetod. Kedjesökning innebär att skribenten utgående från tidigare publikationers källhänvisningar och litteraturförteckning har sökt sig bakåt till källor som tidigare forskare/författare har använt (Nyberg & Tidström, 2012, 215). Genom att använda denna metod att söka artiklar hittades sex artiklar som belyser fältet väl. Trots att två av artiklarna var publicerade före år 2000 godkändes de för studien med motiveringen att artiklarna belyser väl ämnesområdet i denna studie. I två av artiklarna beskrivs personalens attityder om sexualfostran för barn under skolåldern, i de fyra övriga artiklarna är det fråga om personal som observerat barns sätt att uttrycka sin sexualitet.

Sex av artiklarna är vetenskapliga forskningsartiklar. Den sjunde artikeln är skriven av Kosztovics 2003 är utförd vid RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) i Malmö. Det är en enkätstudie om barns sexualitet i förskolor och den har publicerats på förbundets hemsida och i olika facktidskrifter. Denna artikel fyller inte kravet på en vetenskaplig artikel, men den beskriver personalens tankar om sexualfostran för barn inom dagvården.

Ovannämnda studier beskriver tre olika områden: i forskning om barnets sunda sexuella utveckling presenteras forskningsresultat från en mera allmän synvinkel om olika utvecklingskedan av barnets sexuella hälsa, i följande avsnitt presenteras forskning där personal observerat barn på vilket sätt de uttrycker sin sexualitet och i det sista avsnittet presenteras forskning där personalens attityder och tankar om barns sexualitet beskrivs. I bilaga 2 finns ett sammandrag av artiklarna.

2.2.2 Sund sexuell utveckling

I litteraturen används begreppet *healthy sexual development*, som i denna studie har fritt översatts till begreppet ”sund sexuell utveckling” och detta begrepp kommer att genomgående användas vidare i studien. Det är svårt att i litteraturen hitta en entydig beskrivning på vad begreppet sund sexuell utveckling egentligen innefattar. Det finns olika studier från 1930–1960-talen, som på olika sätt tangerade ämnet sund sexuell utveckling hos barn och nyare forskning från 1990–2000-talen som granskade ämnet mera öppet. Trots många forskningar i ämnet finns det inga tydliga riktlinjer för vad allt en sund sexuell utveckling för barn innefattar. Mc Kee et al (2010); Larsson & Svedin (2002); Sandnabba (2003)

En multiprofessionell arbetsgrupp, Alan McKee et al. (2010), i Australien gjorde en litteraturstudie vars syfte var att få fram en gemensam definition på en holistisk syn på ”sund sexuell utveckling hos barn”. Resultatet av arbetsgruppens arbete var att de identifierade olika delområden, som ger en multidisciplinär förståelse för vad en sund sexuell utveckling innebär. Ett resultat i forskningen var att då det är fråga om barn i åldern 0–6 år är det viktigt med öppen kommunikation mellan barn och vuxna, att informationen skall vara på en åldersenlig nivå och att barnet skall få ett ärligt svar på sina frågor. Barnet har rätt till en saklig information om kroppsfunctionerna. De konstaterade att alla dessa faktorer kan bidra till en utveckling av en positiv syn på sin egen kropp och sexualitet. De betonade också att det mest centrala elementet för att garantera en sund sexuell utveckling hos barn är att förebygga alla oönskade sexuella upplevelser, (McKee et al 2010, 15 -16).

Då man talar om sexualfostran från ett holistiskt perspektiv syftar man på att barn och unga skall få opartisk, vetenskapligt korrekt kunskap om sexualitet sett från olika synvinklar. I standarderna för sexualfostran i Europa som publicerades 2010 betonas vikten av en helhetsbetonad sexualfostran där man ser sexualiteten som en kraftkälla. Detta stöder barnet att utveckla centrala färdigheter med vilket hon/han kan själv bestämma om sin egen sexualitet och förhållanden i olika skeden av sitt liv. (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, 7)

2.2.3 Barnets sexuella utveckling

Ett barns attityd till sexualitet är fördomsfri och nyfiken. Barnet godkänner fördomsfritt sig själv, sin kropp och kan även med stolthet visa sina genitalier för andra. Barnet visar intresse för sin egen kropps funktioner och är naturligt nyfiken på att undersöka andras kroppar. (Kosunen et al 2003, 209; Brilleslijper-Kater & Baartman 2000, 172)

Småbarns nyfikenhet på sin kropp, att leka doktor och frågor om sexualitet är inte enbart naturligt utan sunt och det har inga negativa följder för den sexuella utvecklingen senare i livet (McKee et al 2010, 17; De Lamater 2002, 10).

Resultat från många forskningar visar att barn har kunskap om kön, skillnader mellan olika kön samt könsdelarnas icke-sexuella funktion, de har en viss kunskap om graviditet, förlossning och fortplantning och väldigt lite kunskap om vuxna människors sexuella beteende. Formningen av könsidentiteten hos barn påbörjas under den tidiga barndomen. I sällskap med jämnåriga intresserar sig barn för sin egna och andras kroppar, det är en del av den normala sexuella utvecklingen hos barn. (Bancroft 2009, 148-150; Brilleslijper-Kater & Baartman 2000, 172; Friedrich et al 1991, 459; Gordon et al 1990, 37; Kaeser et al 2000, 279; Sandnabba et al 2003, 586; Kosunen et al 2003, 209; De Lamater 2002, 10)

Detta uttrycker sig bland annat som ett behov att tala om genitalier och fortplantning samt att visa och beröra sina genitalier. Tidigare forskning beskriver även att i två till fem års ålder upptäcker barnet njutningen av att beröra sina egna könsorgan. Det skulle vara önskvärt att föräldrar till barn i denna ålder skulle få stöd och kunskap för sina egna tankar samt att de förstår att detta är en del av barnets normala sexuella utveckling. (Ryan 1999, 42; Larsson & Svedin 2002, 248)

Enligt De Lamater (2002) väcks ett intresse för barn i åldern 3–7 år att utforska vardagliga rutiner och leka olika rollekar. Barnens intresse för att leka doktor med jämnåriga är vanligt. Lekar som betonar könsroller är vanliga och med stöd av dessa erfarenheter bearbetar barnet sin egen könsidentitet och hur barnet blev till (Kosunen et al, 2003, 209). Det är viktigt för barn att förstå betydelsen av sin egna sexuella integritet. Detta innebär en förståelse hos barnet om hurdan sexuellt beteende är acceptabelt eller oac-

ceptabelt då man är bland andra människor. Barnet måste också lära sig att ingen har rätt att beröra en annans kropp utan den andras lov (McKee et al 2010, 7; Cacciatore 2006, 205). Små barn är väldigt nyfikna och de ställer mycket frågor. Barnet har rätt att ställa frågor om sexualitet till vuxna och den vuxna är skyldig att besvara dem (McKee et al 2010, 17).

2.2.4 Personalens observationer av hur barn uttrycker sin sexualitet

Det finns enstaka vetenskaplig forskning om barns sexualitet, där småbarnspedagoger varit delaktiga. Det är forskning där småbarnspedagogernas roll huvudsakligen har varit att observera barnets sätt att uttrycka sin sexualitet. Då man undersöker barns sexuella känslor och på vilket sätt de uttrycker sin sexualitet, finns det både indirekta och direkta metoder att genomföra forskningen på. Forskning som granskar barnets normala sexuella utveckling baserar sig ofta på indirekt information från personalen. En brist i den indirekta metoden är att den beskriver observationerna av barnets sexuella beteende baserat på den vuxnas tolkningar.

De Graaf och Rademakers (2011) granskar i sin översiktsartikel (review) forskningar om barns sexualitet. I översiktsartikeln presenteras 44 forskningar, i fem av forskningarna har personal observerat och registrerat barns sexuella beteende (Davies et al 2000, Kaeser et al 2000, Larsson& Svedin et al 2002, Lindblad et al 1995, Sandnabba et al 2003). Sandnabba et al (2003) är den enda forskningen som är gjord i Finland.

I forskningen som genomfördes av Davies et al (2000, 1329 - 1343) intervjuades 58 personer som jobbade med barn i åldern 2–5 år. De skulle beskriva olika slag av sexuellt beteende hos barnen som de hade observerat. Dessutom intervjuades personalen om olika sätt som de tolkade som barnets sätt att uttrycka sin sexualitet på. De skulle redogöra för vad de ansåg vara sexuellt beteende hos barn, hur ofta det förekom, hur de själva upplevde händelserna då de såg barnet uttrycka sin sexualitet och sedan också beskriva hur de reagerade vid situationen. Ett centralt resultat i studien var att de vanligaste sätten barn uttrycker sin sexualitet på är nyfikenhet på och att röra sina egna könsorgan.

I forskningen som genomförts av Kaeser et al (2000, 277 – 285) observerade 11 informanter 360 pojkar och 343 flickor i åldern 5–7 år. Syftet med forskningen var att kartlägga barnens sexuella beteende under halv års tid, personalen skulle föra bok på varje enskild elevs sexuella beteende. Personalen rapporterade sammanlagt 155 olika sexuella beteenden hos barnen. Ett vanligt beteende som kunde observeras hos barn under skolåldern var bland annat att de talade om genitalier och om fortplantning med jämnåriga, de lekte doktor, onanerade och använde olämpliga ord och uttryck. En slutsats i forskningen var att personalen hade bra kunskap om barns sexuella utveckling och om sättet på vilket barnen uttryckte sin sexualitet.

Larsson & Svedins (2002, 247 – 266) forskning riktade sig till både föräldrar och personal; 185 barn i åldern 3–6 år observerades. Forskarna ville klargöra både föräldrarnas och personalens upplevelser och åsikter av barnets sexuella beteende. Barnen observerar sina egna och andra barns genitalier samt onani förekom bland barnen. Personalens attityder om barns sexualitet var rätt så öppna men trots det var det 41 % av dem som inte talade med barnen om frågor som gällde sexualfostran. Ett betydande resultat var att barn mindre uttrycker sexuellt beteende inom dagvården än hemma, en orsak till detta kunde vara att de dagliga aktiviteterna är mera strukturerade och barnen hade mindre egen tid än hemma.

Syftet med forskningen som Lindblad et al (1995, 569 – 577) redovisar var att utveckla observationsschema för att kartlägga 2–6 åriga barns sexuella beteende. 251 personer inom småbarnspedagogik observerade 125 pojkar och 124 flickor i åldern 2–6 år. Resultat från studien visade att barn gärna ville röra sin egen och andra barns kroppar. En mycket vanlig lek bland barn var att leka doktor. En slutsats av studien var att ett observationsschema mycket väl kan användas då man samlar in information om hur barn uttrycker sin sexualitet i åldern 2–6 år.

I Sandnabba et als (2003, 595-596) forskning observerades 183 pojkar och 181 flickor i åldern 2–7 år. Forskningsgruppen utvecklade ett observationsschema för personalen. Schemat DCSQ, (Day Care Sexuality Questionnaire), var omarbetat från tidigare publicerade observationsscheman så att det anpassade sig för finska förhållanden. Resultaten visade att sexuellt beteende hos barn ökar med åldern. Flickors beteende är av en mer

social karaktär såsom ”hemma lekar” och könsrollstypiska lekar. Pojkars beteende däremot är mer informationssökande och explorativt. Personalens observation av barns sätt att uttrycka sin sexualitet i dagvården gav bra information om barnets sexuella utveckling.

2.2.5 Personalens attityder och tankar om barns sexualitet

I två forskningar Kosztovics (2003), Kakavoulis (1998) undersöks personalens attityder angående sexualfostran för barn under skolåldern.

Syftet med Kakavoulis (1998, 55 -70) forskning var att klargöra hurdana attityder personalen hade om sexualfostran för barn i åldern 3–5 år. Resultatet i forskningen var att sexualfostran för barn under skolåldern var viktig, och att det är viktigt att beakta barnets ålders- och utvecklingsnivå. Barnet skulle få kunskap om sin egen kropp och dess funktioner, om skillnaderna mellan könen, om könsroller och om att det fanns olika slag av människorelationer och familjer. Det kom även fram att föräldrarna behöver en bra handledning, så att de får mera färdigheter att genomföra sexualfostran i hemmet.

Kosztovics (2003, 1 – 21) studie var uppbyggd så att personalen fyllde i en enkät, sedan genomgick personalen en utbildning som berörde sexualfostran för barn och därefter fyllde de i en uppföljningsenkät två månader senare. Frågorna om attityder som enkäten tog fram var: att uppmuntra nakenhet, onani, sexuella lekar är normalt och uttryck för sexualitet vid toalettbesök och gemensamt ord för flickans och pojkens kön. Personalen skulle svara på frågan från sin egen synvinkel, men även från arbetsgemenskapens synvinkel. Resultatet av studien var bland annat att ett gemensamt förhållningssätt i personalgruppen minskar osäkerheten i bemötandet av barns sexuella utlevelser och i bemötande av frågor med sexuellt innehåll. Personal inom förskolan var osäkra i sitt förhållningssätt till barns sexualitet. Det saknades utbildning för personalen om barns sexualitet i dagvården.

Som en sammanfattning av tidigare forskning kan det sägas att barn under skolåldern visar nyfikenhet på sin egen kropp och dess funktioner, på skillnader mellan olika kön

och att utforska vardagliga rutiner och roller. Barnen uttryckte inte så ofta sexualitet i dagvården som hemma. Frågor som berörde barnets förståelse för sin egna sexuella integritet har inte behandlats i någon av forskningarna.

2.2.6 Sexualfostran som hälsofrämjande verksamhet

I tidskriften *Archives of sexual behavior* skriver Schaalma et al (2004, 259 – 264) om sexualfostran sett ur ett hälsofrämjande perspektiv. Artikeln beskriver sexualfostran i högstadiemiljö, men många av grundtankarna går att omvandla till sexualfostran för barn inom dagvården.

Ett sammandrag från forskningen var att sexualitet är ett känsligt ämne som kan väcka många olika slags känslor gällande bland annat attityder och värderingar. För vissa kan detta väcka ångest och upplevas besvärligt av lärare.

Schaalma betonar att det är viktigt att komma ihåg att inta ett nytt beteende och avstå från gamla vanor. Det är en målinriktad process som innefattar ett allmänt beslutsfattande, planering, och motivation.

Han beskriver många olika faktorer som är viktiga att beakta då man planerar ett program för sexualfostran. Det är viktigt att ta i beaktande målgruppens olika synvinklar och utvecklingsnivå gällande frågan. Han betonar också att hälsofrämjande program har visat sig vara effektiva, då de baseras på teorier och är evidensbaserade. Han nämner också att det är av stor betydelse för överförandet av kunskap om lärarna är motiverade och får utbildning i ämnet. Atmosfären i skolan skall vara trygg, så att eleverna känner att de vågar fråga och tala om sexualitet.

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Detta masterarbete är en del av en större nätbaserad enkätstudie som genomfördes av Väestöliitto ry våren 2013. Avsikten med den kompletta studien var att samla in kartläggande information om hur personal inom småbarnspedagogik ställer sig till sexualfostran i dagvården. Man ville få kunskap om personalens observationer om hur barnen uttryckte sin sexualitet i vardagen, på vilket sätt personalen utförde sexualfostran i vardagen och hurudant sexualbetende hos barnen de uppfattade som godtagbart och när var inte beteendet önskvärt.

I den här studien analyseras en mycket välavgränsad fråga från den stora nätbaserade studien, som beskriver hurdana tankar sexualfostran väcker hos småbarnspedagogerna.

Syftet med denna studie var att få kunskap om småbarnspedagogers tankar om sexualfostran inom dagvården.

För att besvara syftet måste följande frågeställningar besvaras:

1. Vilken typ av tankar har småbarnspedagoger om innehållet i sexualfostran för barn?
2. Vilka faktorer möjliggör förverkligandet av sexualfostran?
3. Vilka faktorer hindrar förverkligandet av sexualfostran?

Figur 1 Syfte och frågeställningar i studien

Som teoretisk referensram för studien användes WHO:s europeiska standarder för sexualfostran och ämnet granskades utifrån grundläggande principer för hälsofrämjande.

4 TEORETISK REFERENSRAM

År 2010 publicerade WHO:s europeiska byrå och BZgA (Die Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung, den tyska förbundsstatens centrum för hälsofostran), standarderna för sexualfostran i Europa. Publikationen är riktad till politiska beslutsfattare, hälso- och undervisningsmyndigheter samt sakkunniga. Publikationen beskriver gemensamma riktlinjer för sexualfostran för barn i åldern 0–15 år i Europa.

Kompendiet är publicerat på engelska, det är översatt till finska, men inte till svenska. Alla hänvisningar till standarderna för sexualfostran i den här studien är av skribenten fritt översatta till svenska från den finska versionen. (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, 3 - 7).

4.1 Standarderna för sexualfostran

På 2000-talet har man börjat se på sexuell hälsa som en viktig del av människans hälsa och välmående. Sexualiteten har olika betydelse i olika skeden av livet, exempelvis för barn under skolåldern, ungdomar, vuxna och äldre. Sexualfostran för barn innebär att stöda och skydda barnets sexuella utveckling. Sexualfostran är relevant i dagens samhälle eftersom familjen, personal och media alla tävlar om att sprida information. Då vi talar om barn och sexualitet är det viktigt att komma ihåg att barns sexualitet skiljer sig avsevärt från den vuxnas sexualitet. De vuxna ger beteendet en sexuell betydelse som baserar sig på de erfarenheter de vuxna har om sexualitet. (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, 23)

Syftet med materialet är att ge den unga kunskaper, att lära den unga olika färdigheter att fungera i olika situationer och skapa grundprinciper, åsikter och normer för ett acceptabelt beteende.

Materialet innehåller noggranna rekommendationer om innehållet i sexualfostran för barn i åldern 0–15 år. Materialet är indelat i sex olika ålderskategorier, alla med ett med åldersrelaterat innehåll. Materialet delar in sexualfostran i åtta olika ämnesområden och beskriver det lämpliga innehållet för varje enskilt ämnesområde och åldersgrupp, exempelvis 0–4 åringar och 4–6 åringar. De åtta olika ämnesområdena inom sexualfostran är: 1) människokroppen och människans utveckling, 2) befruktning och fortplantning, 3) sexualitet, 4) känslor, 5) människorelationer och levnadsvanor, 6) sexualitet, hälsa och välmående, 7) sexualitet och rättigheter, 8) sociala och kulturella faktorer. (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, 7 - 36) I standarderna för sexualfostran beskrivs även principer som borde beaktas då man talar om att ha en holistisk syn på sexualfostran. Det är önskvärt att sexualfostran skulle basera sig på följande principer. Innehållet i sexualfostran som man förverkligar skall vara på lämplig åldersnivå och beakta barnets mognadsnivå. Det är också viktigt att man tar i beaktande kultur, sociala faktorer och kön. Sexualfostran baserar sig på mänskliga rättigheter som berör sexualitet och fortplantning. Sexualfostran baserar sig på en helhetsmässig syn på välfärd vilket även innebär hälsa. Sexualfostran är fast baserad på jämlikhet mellan könen, självbestämmande rätt och acceptans av mångfald. Sexualfostran börjar vid födseln. Sexualfostran skall ses som en metod genom vilket man kan utveckla samhället i en riktning som är mera rättvis och medkännande, samt stärker individen och samhället. Sexualfostran skall basera sig på vetenskapligt korrekt information. (Seksualisuuden standardit 2010, 28) Dessa grundprinciper presenteras i figur 2.

Figur 2 Grundprinciper för en holistisk syn på sexualfostran

4.2 Hälsöfrämjande

Hälsöfrämjande är den process som gör det möjligt för människor att öka kontrollen över och förbättra sin hälsa. Grundläggande principer för hälsöfrämjandet är empowerment, delaktighet, helhetssyn på hälsa, tvärsektorieellt arbete, jämlikhet, social rättvisa och vidmakthållande. I hälsöfrämjande är egenmakt en process genom vilken människor får större kontroll över beslut och åtgärder som påverkar deras hälsa. (WHO 1986, 1)

Hälsa sett ur ett holistiskt perspektiv är centralt för välbefinnandet och något som värderas mycket högt av såväl den enskilde individen som av samhället. Att arbeta med hälsöfrämjande ansats innebär att underlätta för människor att öka kontrollen över sin egen hälsa, men också att arbeta på samhälls nivå genom att agera och påtala vad som kan förändras och förbättras på såväl organisationsnivå som strukturell nivå. (Tillgren et al 2014, 13).

De faktorer som möjliggör eller/och hindrar förverkligande av sexualfostran i vardagen var två frågeställningar i den här studien. Därför har skribenten valt att granska hälsöfrämjandet utifrån empowerment- och delaktighetssynvinkeln.

Empowerment

Empowerment inbegriper ordet power som betyder både styrka, makt och kraft. Styrka, makt och kraft väddar till våra innersta önskningsar. Vi vill känna oss starka och kraftfulla, vi vill ha något att säga till om, och vi vill ha makt och kontroll över våra liv. (Askheim & Starrin 2012, 9; Stenbock-Hult 2013, 44)

Empowerment bygger också på en öppen och jämlik dialog mellan individer och samhälle. Hälsöfrämjande stöder personlig och social utveckling genom att ge information, utbildning för hälsa, och öka livskunskapen. Därigenom ökar de alternativ som finns för människor att utöva mer kontroll över sin egen hälsa och över sina miljöer, och att göra val som främjar hälsan (WHO 1986, 4)

Hälsofrämjande strategier

Tre strategier om det hälsofrämjande arbetet är: förespråka (advocate), möjliggöra (enable) och medla (mediate) Tre verb som är kärnan i de aktiviteter som är nödvändiga för att främja befolkningens hälsa. (WHO 1986, 2; Tillgren et al 2014, 22)

ADVOCATE, att förespråka. Att tala för och stärka de faktorer i samhället och hos individen som har en gynnsam inverkan på hälsan (Stenbock-Hult 2013, 45 & WHO1986, 2).

ENABLE, att möjliggöra. Hälsofostran strävar efter att nå lika hälsa åt alla. Att göra det möjligt för alla att uppnå bästa tänkbara hälsa genom att tillhandahålla lika möjligheter och resurser (WHO 1986, 1 - 2).

MEDIATE, att medla. Medla är kopplat till att medverka i samhället för att reducera hälsoskillnader hos befolkningen och säkerställa lika möjligheter och tillgång till resurser för att uppnå en god hälsa. Föräldrarna har ett stort ansvar att medla till förmån för hälsan, då de finns olika uppfattningar om hälsa i samhället (WHO 1986, 2)

I den här studien användes standarderna för sexualfostran i Europa som en referensram för att sträva efter att kartlägga om informanterna har en holistisk syn på innehållet i sexualfostran. Det vill säga om de har insikt om de grundprinciper som en holistisk syn på sexualiteten förutsätter: en positiv syn på sexualiteten, att sexualiteten börjar vid födseln, beaktar ålders- och utvecklingsnivån samt kulturella och sociala faktorer. Den här referensramen granskade småbarnspedagogernas tankar av förverkligandet av sexualfostran sätt ur barnets synvinkel.

Den andra referensramen som användes var grundläggande principer för hälsofrämjandet. Med den granskade man hur småbarnsfostrare själva såg sig i rollen som sexualfostrare. Hade informanterna möjlighet att ha kontroll och fatta beslut över sin egen kropp, upplevde de arbetsplatsen som jämlik och upplevde de social rättvisa i arbetet? Förekom det en öppen dialog på arbetsplatsen?

5 MATERIAL OCH METOD

Ett nätbaserat verktyg (Webropol) användes då enkätstudien gjordes på Väestöliitto r.y., 13.5–30.6.2013. Det var fråga om att göra en kartläggande studie som skulle beskriva hur småbarnspedagoger ute på fältet ställer sig till sexualfostran för barn i dagvården. De resultat som kom fram i forskningen kommer uppdragsgivaren att använda då de utvecklar material och utbildning som stöd för sexualfostran i vardagen.

Det finns både fördelar och nackdelar med att använda en enkät i studier.

Fördelarna med att använda en nätbaserad enkät är att kostnaderna för postning och kopiering uteblir och det krävs ingen inmatning av data, eftersom svaren automatiskt blir sparade i dataregister. Enkäten kan göras på ett förhållandevis stort urval av informanter och den kan spridas över ett stort geografiskt område. Informanterna kan i lugn och ro besvara enkäten. (Ejlertsson 2005, 10-11)

En stor nackdel med att använda enkäter är att det ofta är ett betydande bortfall av informanter, exempelvis om enkäten har för många, otydligt skrivna frågor eller den är för lång. Informanterna har inte heller möjlighet att ställa förtydligande frågor, om det är något som är svårförståeligt. (Ejlertsson 2005, 12)

En nackdel är också att informanternas identitet inte kan styrkas med fullständig säkerhet. Personer som har svårt att läsa eller uttrycka sig i skrift eller har svårt att fylla i formulär hamnar i bortfallsgruppen vid en enkätundersökning. Det samma gäller utländska medborgare som inte behärskar språket. (Ejlertsson 2005, 13)

Eftersom syftet med denna studie var att få kunskap om hurdana tankar informanterna hade om sexualfostran för småbarn kändes det naturligt att välja att göra en kvalitativ innehållsanalys av den öppna frågan som analyserades. (Trost, 1994, 22-23)

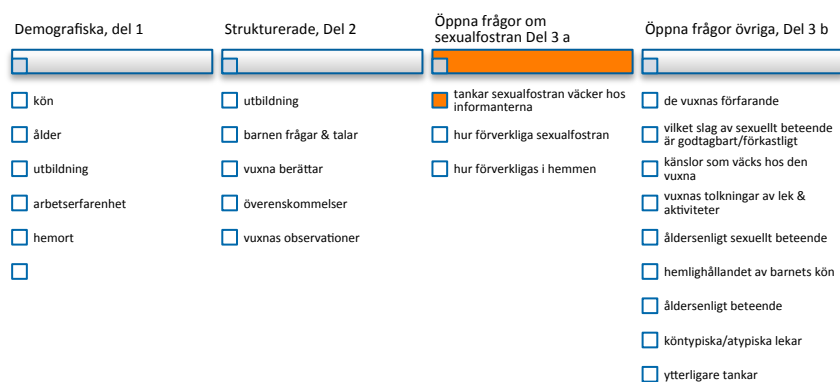
5.1 Enkätens uppbyggnad

Enkäten skapades tillsammans av en arbetsgrupp som bestod av barnpsykiater Raisa Cacciatore, socionom Henriikka Tikkanen och skribenten, barnmorska Susanne Ingman - Friberg. Då den nätbaserade enkäten skapades användes WHO:s europeiska standarder

för sexualfostran, rekommendationer om innehållet för vad barn i åldersgrupperna 0–4 år och 4–6 år skall undervisas. (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, 38 - 42) Frågorna i enkäten skapades av arbetsgruppen och frågor från tidigare studier användes inte denna studie. Om man hade använt tidigare utarbetade frågor hade man sparat tid och fått ett jämförelsematerial att jämföra resultaten med (Ejlertsson 2005, 17).

Enkäten bestod av 23 frågor fördelade på tre olika delar. Del ett var fem demografiska frågor, som rörde informanternas ålder, arbetserfarenhet inom branschen, kön, hemkommun och den högsta utbildning personen hade. Del två av enkäten bestod av sex strukturerade frågor och del tre bestod av elva öppna frågor (3 a om sexualfostran och 3 b övriga frågor). Informanterna hade möjlighet i de öppna frågorna att skriva utförligare om teman som de strukturerade frågorna eventuellt väckt hos informanten.

De öppna frågorna i enkäten (3a) som berörde sexualfostran var: 1) tankar sexualfostran väcker hos informanterna, 2) hur informanten förverkligade sexualfostran i sitt arbete 3) informantens tankar om hur sexualfostran förverkligades i hemmen. Skribenten hade först som avsikt att analysera alla tre frågor tillsammans. Men skribenten ansåg att då skulle materialet ha blivit för mycket styrt av förutfattad syn. Detta gällde frågorna om förverkligande av sexualfostran i hemmet och informantens sätt att förverkliga sexualfostran. Motiveringen till att först analysera fråga nr 13; ”Hurudana tankar väcker sexualfostran för småbarn hos dig?” (*Mitä ajatuksia pienten lasten seksuaalikasvatus herättää sinussa?*) var att i denna fråga hade informanten möjlighet att helt fritt uttrycka tankar som hon/han hade utan någon som helst begränsning. Enkätens uppbyggnad presenteras i figur 3.

Figur 3 Enkätens uppbyggnad

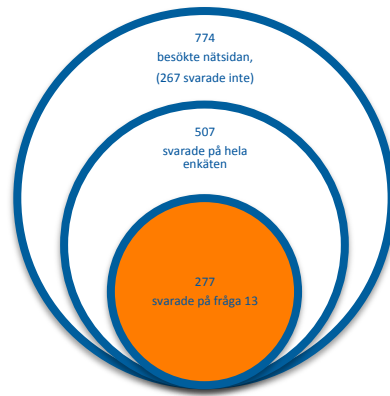
5.2 Insamlingsmetod

Den nätbaserade enkäten, Webropol, skickades tillsammans med ett följebrev via epost till Raisa Cacciatores kontaktnät. Den skickades till följande personer eller instanser: 1) en person som arrangerar utbildning för personal inom småbarnspedagogik, 2) en instans som arrangerar den årliga landsomfattande mässan om småbarnspedagogik (varhaiskasvatus-messut.net) vilken riktar sig till personal inom småbarnspedagogik, 3) till kommunala distriktschefer inom småbarnspedagogik, vars kontaktuppgifter kunde nås via kommunens webbplats. I följebrevet önskades att dessa personer skulle vidarebefordra mejlet till personal inom småbarnspedagogik, både följebrevet och länken till den nätbaserade enkäten. I denna studie var det kontaktpersonerna som skickade formuläret vidare enligt eget tycke. Det finns inte någon uppgift om till hur många informanter enkäten skickades.

Insamlingen av materialet i denna studie genomfördes med att använda ett bekvämlighetsurval (convenience eller accidental sample), det kan göras så att man sprider ut formulär som inlägg i någon tidning, tidskrift och på internet. Det innebär att man riktar sig till personer som är villiga att svara på frågor som enkäten innehåller. Då datainsamlingen till en studie skett via ett bekvämlighetsval måste man inse begränsningarna med studien. (Trost, 2007, 31-32) Även om man får många svar på en enkät kan man inte dra slutsatsen att resultaten som uppkommer är representativa för hela den yrkesgrupp som informanterna representerar.

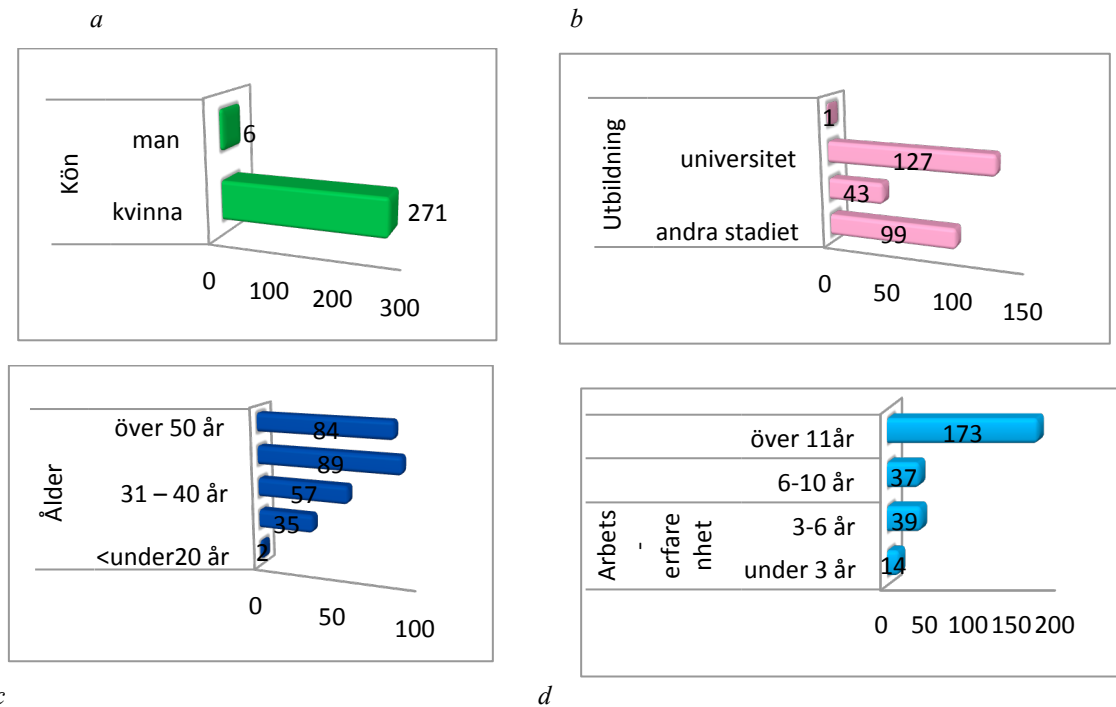
5.3 Bakgrundsuppgifter om informanterna

Informanterna i studien var personal inom småbarnspedagogik. I figur 4 beskrivs antalet informanter i studien. Det bör nämnas att totalt 775 personer hade besökt nätsidan, 267 personer hade öppnat enkäten men inte den gången besvarat den. Det går inte på något sätt att kontrollera om personen hade öppnat enkäten en eller flera gånger eller om personen vid ett senare tillfälle besvarat enkäten. Trots ett stort bortfall i den här studien besvarade 507 informanter hela enkäten och 277 informanter fråga nr 13 som analyseras i denna studie.

Figur 4 Antalet informanter i studien

I figur 5 a-d presenteras demografisk data om informanterna. De flesta av informanterna var kvinnor, 271, och endast 6 män, åldersfördelningen mellan informanterna var mellan 19 och 55 år. Informanternas utbildning var: personal med andra stadiet utbildning (barnskötare, närvårdare), yrkeshögskoleexamen (socioonom YH) och universitetsexamen (barnträdgårdslärare). Endast en av informanterna saknade utbildning inom området. 173 av informanterna hade en yrkeserfarenhet som var över 11 år.

Figur 5 a-d Demografisk karakteristika av informanterna

5.4 Analyismetod

Resultaten analyserades med en kvalitativ innehållsanalys. Kvalitativ innehållsanalys fokuserar på tolkning av texter (Granskär & Höglund-Nielsen 2012, 187; Kyngäs & Vanhanen 1999, 4). Med innehållsanalys kan man analysera dokument systematiskt och objektivt. Man strävar att skapa sådana modeller, som beskriver fenomenet som undersöks i en komprimerad form och få redskap att hantera fenomenet som undersökts. Med innehållsanalys kan man undersöka kommunikation, vem säger vad åt vem på vilket sätt och med vilken verkan. Innehållsanalys är inte enbart en insamlings- eller klassificeringsmetod, utan den utvecklar vår förståelse för kommunikationen (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3 - 4).

5.4.1 Induktiv ansats

Induktiv analys innebär en förutsättningslös analys av texter som kan vara baserade på människors berättelser om sina upplevelser. En text som är föremål för analys ses i sitt sammanhang, vilket innebär att tolkningen av intervjupersonernas berättelser bör göras med medvetenhet om rådande kultur, intervjupersonernas personliga historia och livsvillkor. Flera tolkningar är möjliga och kan vara giltiga även om de är olika. Forskaren i studier med induktiv ansats växlar mellan närhet och distans. Hon blir därmed i högre utsträckning medskapare i forskningsprocessen. (Granskär & Höglund-Nielsen 2012, 188 -189)

5.4.2 Innehållsanalys

Fokus vid kvalitativ innehållsanalys är att beskriva variationer genom att identifiera skillnader och likheter i textinnehåll. Skillnader och likheter uttrycks i kategorier och teman på olika tolkningsnivåer. I varje text finns ett manifest innehåll och ett latent budskap. Det manifesta innehållet handlar om det textnära, uppenbara innehållet och uttrycks på en beskrivande nivå i form av kategorier. Det latent budskapet handlar om en texts underliggande budskap, det som sägs mellan raderna, och uttrycks på en tolkande

nivå i form av teman. (Granskär & Höglund-Nielsen 2012, 189; Kyngäs & Vanhanen 1999, 5-7)

Med kondensering avses en process som gör texten kortare, och därmed mera lätthanterlig, samtidigt som det centrala innehållet bevaras och ingenting förändras. Därefter abstraheras den kondenserade texten genom att förses med koder, som sedan sammanförs till kategorier eller teman på olika abstraktionsnivåer. Att abstrahera innebär att lyfta innehållet till en högre logisk nivå. Abstraktionens giltighet bör kontrolleras mot meningsenheter och kondenserad text. (Granskär & Höglund-Nielsen 2012, 190)

En kod är en etikett på en meningsenhet som kort beskriver dess innehåll. Kodningsförfarandet innebär att den kondenserade meningsenheten abstraheras. Koden är redskap som hjälper forskaren att reflektera över sina data på nya sätt. Koder skapas alltid med hänsynstagande till meningsenhetens kontext. (Granskär & Höglund-Nielsen 2012, 190)

Att skapa teman är ett sätt att sammanbinda det underliggande eller latent budskapet i ett antal kategorier. Tema utgör en tråd av mening genom texten på en tolkande nivå och har ofta en riktning och en valör. Ett tema kan konstrueras av underteman eller delas in i underteman (Granskär & Höglund-Nielsen, 2012, 191; Kyngäs & Vanhanen 1999, 10).

5.4.3 Analysförfarandet

Här beskrivs de olika arbetsskedena i analysförfarandet i den här studien. Informanternas svar överfördes från nätenkäten, Webropol till skrivprogrammet Word, det blev 24 sidor text (fontstorlek 12, radavstånd 1,5). I denna studie användes Atlas.ti 1.0.4 Mac som stöd för bearbetning av materialet (Friese, 2014). Skribenten vill betona att programmet gör ingenting automatiskt utan stöder forskaren vid bearbetningen av materialet. Att använda ett sådant här stödprogram vid analysen av materialet kan göra materialet mer hanterbart och visa på nya nivåer på analysen (Elo & Kyngäs 2007, 113).

Första skedet var att överföra forskningsmaterialet, Word-dokumentet till Atlas.ti och att skapa ett primärdokument där. De olika arbetsskedena i analysen var följande, först fördjupade skribenten sig i materialet genom att läsa flera gånger igenom materialet, ställde frågorna: Vad vill informanten säga? Vad handlar det härom? Skribenten gjorde

anteckningar och markerade citat. Analysenheten kunde vara ett ord, en mening eller en del av en mening. Det markerades 586 olika citat från primärdokumentet.

Följande skede var att koda materialet och granska likheter och olikheter i innehållet.

Materialet grupperades in enligt under- och övergrupper. Undergrupper med samma slags innehåll namngavs och presenteras i resultaten som övergrupper.

Fyra informanter uteslöts ur studien eftersom de endast hade skrivit ett streck i rutfältet och ingen egentlig text.

Enkäten var skriven på finska och informanterna svarade på finska på den öppna frågan med undantag av två informanter som svarade på svenska. Materialet analyserades på finska, och först i det skede då undergrupperna hade bildats översattes termerna till svenska. Alla citaten som är återgivna i texten är också översatta först i slutskedet till svenska. Skribenten diskuterade översättningen till svenska med sin finska kollega för att säkra att tolkningen motsvarar verkligheten. (Temple & Young 2004, 167 – 168) Under hela analysprocessen hade skribenten hela tiden en möjlighet att gå tillbaka till den ursprungliga texten.

6 ETISKT STÄLLNINGSTAGANDE

All mänsklig verksamhet som berör och påverkar andra människor bör följa etiska principer som utgår från vetenskapssamfundets nationellt och internationellt erkända etiska värderingar. Arcada, liksom de flesta andra högskolor och universitet i Finland, har förbundit sig att följa dessa GVP-riktlinjer. (Arcada 2014)

Då forskaren skall precisera forskningsproblemet bör hon beakta följande frågor: Vilken slags information om ämnet har betydelse? Hurudana möjligheter finns för att publicera materialet? Hur påverkar resultaten samhället? Vem har nytta av forskningen? Forskaren har även ett etiskt ansvar över att forskningsresultatet representerar materialet.

(Kygäs & Vanhanen 1999, 10)

I kvalitativ forskning är det ofta fråga om situationer där man måste välja och besluta det etiska förfarandet många gånger. De etiska frågorna i ett forskningsprojekt fortgår

genom hela forskningsprocessen från planerandet av forskningen till publiceringen av resultaten. De etiska frågorna skall beaktas både ur forskarens och från informantens synvinkel (Elo & Kyngäs 2007, 112).

Forskningsetiska delegationen (TENK) har tillsammans med finländska vetenskapssamfundet reviderat de forskningsetiska anvisningarna om god vetenskaplig praxis, GVP-anvisningarna. Syftet med de forskningsetiska GVP-anvisningarna är att främja god forskningspraxis. I forskningen iaktas de förfaringssätt som forskningssamfundet erkänt, dvs. hederlighet, allmän omsorgsfullhet och noggrannhet i forskningen och i dokumenteringen och presentationen av resultaten samt bedömningen av undersökningen och undersökningresultat. (Forskningsetiska delegationen 2012, 16)

Forskaren har ansvar över sitt eget forskningsarbete, hon bör vara ärlig, pålitlig och noggrann. Forskarens skyldighet är att ställa sig kritisk. Alla sanningar, definitioner, lagar, tillvägagångssätt, organisationer måste ifrågasättas och granskas kritiskt. (Forskningsetiska delegationen 2012, 16)

Forskarna tar i sin egen forskning och när resultaten av den publiceras hänsyn till andra forskares resultat och hänvisar till deras publikationer på ett korrekt sätt så att deras arbete respekteras och deras resultat tillmäts det värde och den betydelse som tillkommer dem. (Forskningsetiska delegationen 2012, 16)

I denna studie har skribenten tagit hänsyn till andra forskares arbeten och resultat, deras arbeten respekteras och citaten samt litteraturkällorna hänvisas på ett korrekt sätt i studien. Alla forskare som varit involverade i studien är korrekt namngivna.

Studien är noggrant planerad och genomförd och resultaten av studien kommer att publiceras i artikelform och som bas för utbildningsmaterial som skall skapas.

Forskningen planerades, genomfördes och rapporteras och det insamlade data lagras på det sätt som kraven på vetenskaplig fakta förutsätter. I denna studie användes ett nätbaserat verktyg Webropol. Informanterna besvarade enkäten på nätet. Forskarna har till-

gång till resultaten av de elektroniska frågeformulären genom säkerhetskodning. Materialet kommer att bevaras på samma datafil tills materialet är publicerat och kommer efter det att förstöras.

Eftersom det på Väestöliitto ry inte år 2013 fanns någon etisk kommitté som kunde ha gjort en etisk förhandsbedömning av studieplanen, tillfrågades Väestöliittos verkställande direktör, förbundets jurist och överläkaren vid kliniken för sexualfostran. Alla tre godkände planen för att genomföra studien. Alla gav sitt samtycke till att studien kunde genomföras som en nätbaserad studie. Alla var ense om att informanterna anonymt och frivilligt kunde delta i studien och att det inte fanns någon som helst möjlighet att identifiera den enskilda informanten.

Vid planeringen av studien beslöt forskningsgruppen att göra en studie där informanterna anonymt och frivilligt kan delta i studien. I denna studie har informanterna fått information om studiens innehåll och studiens anonymitet i följebrevet (bilaga 3) till enkäten. Informanterna kunde anonymt fylla i enkäten via den angivna internetadressen där frågeformuläret fanns. Det att informanterna har fyllt i frågeformuläret och skickat det vidare ser vi som ett accepterande av att delta i studien.

7 RESULTAT

Resultaten från denna studie presenteras på följande sätt: som löpande text, gruppbyggnaden presenteras grafiskt och i bilaga 3 där det kommer fram hur kategorierna är skapade. Forskningsmaterialet som består av enkätsvar är analyserat induktivt och innehållet i varje överkategori beskrivs i underkategorierna. I resultatredovisningen kommer underkategorierna att presenteras i storleksordning, de ämnen som förekommit mest beskrivs först. Citaten från studiematerialet presenteras i den löpande texten på följande sätt "*Jokaisen on oikeus tutustua itseensä*" Q 146 bokstavs-sifferkombinationen hänvisar till en fortlöpande numrering av citaten. Grupperingen av materialet är noggrannare beskriven i bilaga 4.

Studiens tre forskningsfrågor har alla analyserats var för sig, frågorna var:

1. *Vilken typ av tankar har småbarnspedagoger om innehållet i sexualfostran för barn?*
2. *Vilka faktorer möjliggör förverkligandet av sexualfostran?*
3. *Vilka faktorer hindrar förverkligandet av sexualfostran?*

Den forskningsfråga som väckte mest tankar hos informanterna var forskningsfråga 1: *Vilken typ av tankar har personalen om innehållet i sexualfostran väckte?* Den frågan som besvarades av färre informanter var forskningsfråga 3: *Vilka faktorer hindrar förverkligandet av sexualfostran?* men sett ur en hälsofrämjande synvinkel var dessa svar betydande.

7.1 Småbarnspedagogers tankar om innehållet i sexualfostran för barn

Den första forskningsfrågan gav fyra överkategorier och 14 underkategorier som kom fram under den induktiva innehållsanalysen av forskningsmaterialet. Överkategorierna är: Ämnen för sexualfostran, Tidpunkt för sexualfostran, Andra faktorer som påverkar sexualfostran och Vem skall ge sexualfostran.

Ämnen för sexualfostran innefattar: Att ge kunskap om kroppen och möjligheter att studera den, Respektera självbestämmanderätt och gränser, Befruktning och graviditet och Olämpliga ord och uttryck.

Tidpunkt för sexualfostran beskrivs: Utgående från barnens frågor, Närvaro och tillgänglighet och Inte aktuell i vardagen.

Andra faktorer som påverkar sexualfostran är: Beaktandet av barnets ålders- och mognadsnivå, Respektera föräldrarnas önskemål och Beskyddande av barndomen.

Vem skall ge sexualfostran innefattar: Föräldrarnas ansvar, En del av dagvårdspersonalens arbete, Mediernas roll och Samhällets atmosfär. I tabell 1 presenteras resultaten av informanternas tankar om innehållet i sexualfostran.

Tabell 1 Vilken typ av tankar har personalen om innehållet i sexualfostran för barn

Överkategorier	Underkategori
Ämnen för sexualfostran	Ge kunskap om kroppen och möjlighet att studera den
	Respektera självbestämmanderätt och gränser
	Befruktning och graviditet
	Olämpliga ord och uttryck
Tidpunkt för sexualfostran	Utgående från barnets frågor
	Närvaro och tillgänglighet
	Inte aktuellt i vardagen
Andra faktorer som påverkar sexualfostran	Beaktande av barnets ålders- och mognadsnivå
	Respektera föräldrarnas önskemål
	Beskyddandet av barndomen
Vem skall ge sexualfostran	Föräldrarnas ansvar
	En del av dagvårdspersonalens arbete
	Mediernas roll
	Samhällets atmosfär

7.1.1 Ämnen för sexualfostran

I överkategorin ämnen för sexualfostran uppkom fyra underkategorier: ge kunskap om kroppen och ge möjlighet att studera den, respektera egen och andras självbestämmanderätt och gränser, befruktning och graviditet samt språket.

Ge kunskap om kroppen och möjlighet att studera den

Det vanligaste innehållet som nämndes av informanterna var barnens intresse för sin egen kropp. De informanter som nämnde ämnen som berör barnets upplevelser av den egna kroppen berättade i allmänhet om det på ett positivt sätt. De betonade att det var viktigt att beakta och barnen hade rätt att vara nyfikna på hur den egna kroppen fungerar och att alla hade rätt att bekanta sig med sin egen kropp.

På följande sätt uttryckte några informanter:

Ett sunt barn är intresserat av sin egen kropp Q 121

Alla har rätt till att bekanta sig med sig själv. Q 146

En informant beskrev att barnen var intresserade av kroppen och ställde mycket frågor och en annan konstaterade att betydelsen av att ett barn hade en positiv inställning till sin egen kropp hade en stor betydelse för barnets självkänsla i framtiden.

... jag har fäst uppmärksamhet vid att barnen är intresserade av kroppsdelarna och de frågar mycket om dem. Q 238

Ett barn som har en värdesättande attityd och positiv bild av sin egen kropp ger barnet en bra självbild, något som följer med till vuxenlivet. Q 580

En informant som jobbade med barn under tre års ålder fick dagligen uppleva hur öppna och spontana barnen var.

Jag jobbar med barn < 3år, Jag får dagligen se hur äkta och öppna de är. Den egna kroppen och dess funktioner är ännu en ny "dimension". Upplevelsen och känslorna de känner är helt naturliga, ingenting som man måste gömma eller känna sig blyg för. Q 116

Respektera självbestämmanderätt och gränser

I samband med situationer då barnen bekantade sig med sin kropp kom det ofta också fram barnets rätt till att skydda sin egen kropp. Informanterna lyfte starkt fram frågan om självbestämmanderätt och gränser hos barnen. De betonade vikten av att lära barnen sina egna gränser och rätten till den egna kroppen. De betonade bland annat att det var viktigt att barnet lärde sig att ingen har rätt röra en annan människa på "privatområdet" mot ens egen vilja. Om barnet upplever någonting skrämmande skall han/hon lära sig att säga nej, gå bort och berätta om vad som hände för en trygg vuxen. Man måste berätta för barnet att det är viktigt att lita på de känslor hon/han upplever och hon/han har alltid rätt att säga högt om situationen inte känns bra. Någon gång exempelvis kan barnet uppleva en kram från en människa otrevlig eller skrämmande, då kan han/hon säga "nej, jag vill inte".

Så här uttryckte några informanter:

Det är viktigt att barnet redan i tidig ålder blir medveten om att HENNES/HANS kropp är ett eget privat område, något som ingen har rätt att titta på eller röra utan att barnet gett tillstånd till det. Q 157

Dessutom skall det berättas för barnet om vad korrekt sexuellt beteende är. Exempelvis att ingen får röra en annan på det området som en "baddräkt" täcker. Om en främmande vuxen person föreslår någonting skall barnet svara nej och gå bort. Q 256

Det är viktigt att berätta för barnet att alla känslor hon/han känner är riktiga. Exempelvis behöver barnet inte låta någon annan krama henne/honom om det känns obekvämt... Q 375

En informant betonade även att det är viktigt som professionell att komma ihåg att bemöta barnet värdigt, exempelvis vid vården och beröringen av barnet.

Att betona att alla människors beröring inte är bra. Att själv komma ihåg att behandla barn väl exempelvis vid tvättsituationer. Q 13

Att barnet lärde sig att respektera sin egen och andras kroppar var viktigt. En informant beskrev så här:

Att respektera andras kroppar och sin egen kropp samt att lära sig att leva med olika slags känslor. Q 382

Befruktning och graviditet

Ett annat ämne som väckte mycket tankar var ”varifrån bebisar kommer”. Frågan diskuterades ofta från den synvinkeln att måste man berätta sanningen eller inte.

Informanterna uttryckte att barnen vill veta hur barn blir till och hur de föds. De flesta informanter var av den åsikten att den vuxna skall berätta korrekt utan att beskriva det genom olika slag av sagor eller berättelser. En informant uttryckte det starkt med att konstatera att berätta sagor för ett barn är att ljuga.

Här är några informanternas tankar:

Barn vill veta exempelvis hur barn blir till. Det är viktigt att berätta för barnet på korrekt sätt (inte för detaljerat) och absolut inte berätta historier om storken. Q 123

Jag tycker att det är viktigt att öppet berätta hur det är, exempelvis hur babyfröna kommer in i mammas mage. Att berätta sagor för barnen förvirrar barnet mera än då man talar öppet. Q 197

Jag är av den åsikten att barnen har rätt att veta hur barn blir till och hur de föds. Att berätta sagoberättelser är att ljuga. Q 515

En informant ansåg att frågan om befruktning och graviditet skall hållas som en “hemlighet”.

Informanten sade så här:

Frågan om befruktning är ett ämne som jag tycker man ännu kan hålla som en "hemlighet" och någonting som familjerna själva ska ansvara för, då barnet är under skolåldern. Visst säger jag till barnet att mamma och pappa har gjort dig. Q 347

Olämpliga ord och uttryck

Ett innehåll som informanterna upplevde viktigt, var att ge barnen lämpliga ord om kroppen, känslor och sexualitet. Olämpliga ord som barnen använde väckte tankar hos informanterna. De var oroliga över att olämpliga uttryck som barnen använder sprids snabbt till andra barn. De konstaterade att barnen hade hört och använde ord som de inte själva förstod betydelsen av.

På följande sätt uttryckte några informanter:

... några barn använder ord och uttryck som de själva inte ännu förstår innebörden i. Q 200

några barn sexuella ordförråd sprids lätt vidare...Q 310

Vanorna i hemmen skapade osäkerhet hos informanterna. Man kunde inte veta hurdana tankar, begrepp, ord och uttryck som användes i hemmen.

En informants tankar:

Det som gör det utmanande är de olika sätt familjerna tänker om saken och hur de namnger olika delar av kroppen. Q 159

7.1.2 Tidpunkt för sexualfostran

I denna överkategori beskrivs informanternas tankar om på vilket sätt barnet uttrycker intresse för sexualfostran. Sexualfostran behövs när barnet visar intresse för ämnet genom att ställa frågor och/eller genom lekar. Barnens frågor är väldigt konkreta och naturliga och utgår från att barnet på riktigt vill ha ett svar på sin fråga. Då barnet ställer en fråga så kan den vuxna se på vilken nivå barnets tankar är.

Ur svaren i studien kan man tolka att de flesta informanter var av den åsikten att då barnet ställer en fråga som berör sexualfostran skall informanten ha färdigheter och vilja att besvara frågorna. Det är även viktigt att informanten bemöter barnet på ett naturligt sätt. Sexualfostran skall utgå från barnets fråga i den takt barnet funderar och frågar. Då barnet genom lek eller frågor uttrycker intresse för sexualfostran är den vuxna skyldig att besvara barnens frågor. En informant betonar vikten att besvara barnets fråga då den

uppkommer och inte skjuta upp svaret så att barnet kan uppleva att det är något ”speciellt med frågan”.

Underkategorierna som uppkom i innehållsanalysen var: utgående från barnets frågor, närvaro och tillgänglighet samt att ämnet inte är aktuellt i vardagen

Utgående från barnets frågor

I denna underkategori beskrivs hur barnens frågor styr sexualfostran i vardagen. Informanterna hade ingen egen plan för sexualfostran, när den skall förverkligas och vad den skall innehålla. Däremot betonade de samtidigt vikten av att vara närvarande och tillgänglig för barnet. Då barnen ställde frågor eller undrade över något så förverkligade informanterna sexualfostran.

Informanterna var rätt så entydiga i sina tankar, de ansåg att om barnet ställde en fråga så togs ämnet upp till diskussion. De betonade att det var viktigt att besvara så naturligt som möjligt, att svara på den frågan barnet ställt och på en korrekt mognadsnivå.

Här är några informanternas syn på saken:

Ämnet behandlas om barnet tar upp det till diskussion. Q 163

Att sexualitet är något naturligt och att vi som vuxna bör möta barnens frågor så naturligt som möjligt. Q 523

Fostran skall följa barnens takt och utgå från de frågor de ställer. Q 228

Jag anser att då barnet ställer en fråga skall den besvaras, på den åldersnivå som barnet är. Q 417

En del informanter betonade att det var viktigt att inte ge för mycket information till barnen. De litade på att familjen diskuterade ämnet hemma. En annan informant konstaterade att man nödvändigtvis inte behövde pressa på med information till barn under skolåldern.

Så här svarade informanterna:

Jag tar det upp till diskussion då jag hör barnen tala om ämnet och de ställer frågor. För övrigt litar jag på att ämnet tas upp i hemmet. Q 120

Om barnet frågar då kan man svara, men för barn under skolåldern skall man inte överbetona ämnet. Q 181

Närvaro och tillgänglighet

Att skapa en trygg och lämplig atmosfär betonades ofta av informanterna såsom också att besvara frågorna på ett vänligt sätt. Informanterna var även av den åsikten att frågorna skulle besvaras ärligt och på intet sätt skrämmande. De betonade att sättet som sexualfostran förverkligas skulle ske neutralt och förebygga känslor av rädsla eller konflikter hos barnet. Svaren skulle vara beskrivna på en nivå som barnet förstår, de skulle vara enkla och tydliga. Det var viktigt att bemöta barnet naturligt och svara på den frågan barnet ställde och inte beskriva för detaljerat eller för avancerat.

Det är viktigt att man talar på en nivå som är lämplig för barn och utgående från barnets synvinkel, med andra ord då barnet frågar och funderar skall man svara. Q 449

Så enkelt och tydligt som möjligt, en förklaring på barnets nivå. Q 199

Sexualfostran borde vara neutral och den får inte framkalla rädslor eller konfliktfyllda känslor hos barnet. Q 100

En informant konstaterade att sexualfostran kändes helt naturligt, men sättet på vilket man besvarade barnets fråga var utmanande. Den vuxna måste fästa mycket uppmärksamhet vid att inte börja undervisa på en allmän nivå för barnet, utan koncentrera sig på att besvara den fråga barnet ställt.

På sätt och vis är det en helt naturlig sak, men sättet på hur det tas upp eller hur man talar till barnet är emellanåt invecklat. Det är viktigt att vara observant, att man inte för läraktig eller predikande. Q 129

Informanterna betonade även vikten att vara närvarande och tillgängliga för barnet i vardagen. De talade om att vara öppen, att ge utrymme för barnet att fundera och fråga. Det var lätt för ett barn att ställa frågor till en vuxen som var öppen och närvarande. Det var av stor vikt att den vuxna och barnet diskuterade och funderade tillsammans så att barnet inte blev upprört eller rädd av ämnet som diskuterades.

Man skall själv vara öppen och känslig, ge barnet rum att fundera och ställa frågor. Q 553

Barnet har lätt att anförtro sig till, berätta och fråga en vuxen som är öppen och färdig att diskutera. Q 384

Det är viktigt att man talar och funderar tillsammans med barnet, så att barnet inte får känslor av rädsla eller ångest. Den vuxna skall alltid vara färdig att besvara tillägsfrågor. För mig är det lätt och naturligt att tala om ämnet. Q 153

De egna personliga färdigheterna nämndes också. En informant konstaterade att sexualfostran inte kunde tas som ur ”en burk från hyllan”, utan att det var fråga om klokhet, närvaro i vardagen, förmåga att se känslor och situationer.

Sexualfostran är någonting som inte kan tas från "en burk på hyllan". Det är fråga om att vara närvarande i vardagen, färdighet att registrera känslor, se situationer och vidsynthet. Q 229

En informant var av den åsikten att sexualfostran kan också behandlas i form av sagoberättelser.

Jag tycker sexualfostran för barn under skolåldern bra kan berättas i samma form som sagoberättelser. Q 594

Inte aktuellt i vardagen

Det fanns även en grupp informanter som tydligt var av den åsikten att sexualfostran som ämne inte hör till småbarnspedagogiken över lag. De hade tankar och åsikter om att sexualfostran inte var aktuell och behövdes väldigt lite. Barnen ställde inte frågor och uttryckte inte sin sexualitet i vardagen. De ansåg att sexualfostran tidigast skall tas upp då barnet går i lågstadiet eller eventuellt tidigast i förskolan.

Ett ämne som väldigt lite kommer upp i dagvården. Q 127

Jag tycker det är någonting som snarare hör till skolan. Q 370

En informant konstaterar att då hon/han jobbar med småbarn är sexualitet inte aktuell:

Jag jobbar med små barn, där ser man inte barnens sexualitet. Då barnen sitter på "pottan" brukar de sinsemellan jämföra vad andra har och de inte har. Q 202

7.1.3 Andra faktorer som påverkar sexualfostran

Under överkategori Andra faktorer som påverkar sexualfostran uppkom tre underkategorier: beaktandet av barnets ålders- och mognadsnivå, respektera föräldrarnas önskemål och beskyddandet av barndomen.

Beaktandet av barnets ålders- och mognadsnivå

Informanterna fäste mycket uppmärksamhet vid den snabba förändringen som sker i barnets utveckling och förståelse. Barnets ålders- och mognadsnivå ansåg informanterna vara mycket relevant att beakta då den vuxna besvarar barnets frågor.

Några informanters tankar:

I sexualfostran är det viktigt att komma ihåg att komma ihåg barnets utvecklings- och åldersnivå. Q 517

Att förverkliga det så att man beaktar barnets mognadsnivå, det är fråga om ett sätt att stöda barnets helhetsutveckling. Q 564

Barnens frågor skall besvaras så att åldersnivån skall beaktas, svaren skall vara ärliga och uttryckta så att barnet förstår dem. Allt kan man inte och behöver inte heller gå detaljerat igenom. Q 273

En del informanter var av den åsikten att sexualfostran skall börjas allt från det att barnet föds. Några som jobbade med barn i ett till tre års ålder sade att frågor om den egna kroppen samt likheter och olikheter med andras kroppar förekom så gott som dagligen.

De sade:

Små barn är öppna och nyfikna. De behöver vuxna som berättar för dem på en åldersnivå om sexualitet och frågor som de väcker. Q 276

Några informanter ansåg att det var mycket lättare att tala med barn i två till tre års ålder då de ställer sig naturligt till frågor om sexualitet. Hos barn som är i fyra till sex års ålder kunde redan förekomma blyghet och de kunde känna sig genanta.

Det är lättare för småbarn att bekanta sig med sexualitet och den egna kroppen än det är för lite äldre barn... Q 349

Det finns även en grupp informanter som var av den åsikten att sexualfostran hör först till barn över fem år, då de går i förskolan eller lågstadiet.

Några informanter uttryckte sig så här:

Jag tycker att sexualfostran i dagvården är aktuell först då barnen är > 5år eller för dem som går i förskolan. Q 93

I förskolan skulle det vara ett viktigt ämne att ta upp på en åldersenlig nivå. Q 233

Respektera föräldrarnas önskemål

Informanterna berättade att detta område inom fostran måste anpassas enligt familjernas synvinkel. De sade att man borde beakta och respektera föräldrarnas önskemål. Informanterna ansåg även att det var viktigt att berätta för familjen om vad och på vilket sätt man tänkt behandla frågor som berör sexualfostran inom dagvården.

Informanterna skriver så här:

Att beakta barnets åldersnivå och familjens önskemål måste alltid beaktas inom dagvården. Q 259

Man måste fråga föräldrarna om det tycker det är ok att diskutera frågan med barnet. Q 274

Det är också viktigt att berätta för föräldrarna, vad och på vilket sätt vi har talat om ämnet. Q 275

En del föräldrar vill själva besvara frågorna och de blir sårade om man gör det inom dagvården. Q 48

En informant berättade att det fanns familjer som upplevde att det var bra att dagisen skötte det, medan andra anser det var familjens egen sak.

En förälder konstaterade, då vi berättade att frågor om hur barn blir till, kommit upp i barngruppen, att det är fint att dagvården och skolan sköter upplysningen. Q 22

Beskyddandet av barndomen

Informanterna i denna studie visade mycket ansvar för att beskydda barnen och barndomen. De ville inte belasta barndomen med felaktig eller bristfällig information och barndomen skall inte förkortas.

Det finns inget behov för barn under skolåldern, det bara förvirrar och skrämmer det lilla barnet i onödan. Q 194

Barnen skall få vara barn så länge det är möjligt, utan för mycket information och belastning. Q 429

Det är svårt att veta vad är som barnets nivå, hur barnen uppfattar frågorna, barndom skulle man inte vilja förkorta, ämnen borde få komma upp i sin tid. Q 372

Bland informanterna var en synvinkel att betona en beskyddande tanke, men i alla fall vara färdig att förverkliga sexualfostran.

Det är viktigt att fundera på den här naturliga delen av livet, sätt ur en synvinkel som beaktar barnets trygghet och utveckling. Q 191

Sexualfostran borde vara mera neutralt, den får inte skapa rädsla och förvirring hos barnet. Q 100

Ett sätt att beskydda barnet var att vänta med att förverkliga sexualfostran tills barnet ställer frågor.

Sexualitet är också en del av ett litet barns liv, men det är viktigt att betona att det inte tas upp på ett sådant sätt som ett barn inte kan hantera. Q 174

Barnet borde få utvecklas på den egna förståelsenivån. Q 156

Om barnet frågar då kan man svara, men för barn under skolåldern skall man inte överbetona ämnet. Q 181

7.1.4 Vem skall ge sexualfostran

Ansvar för sexualfostran väckte många tankar hos informanterna. Då man talar om vem som skall förverkliga sexualfostran ansåg informanterna att det i första hand var föräldrarna och sedan dagvårdspersonalen. Medierna och den allmänna atmosfären i samhället har även en roll i sexualfostran för barn inom dagvården.

Föräldrarnas ansvar

Föräldrarnas roll som sexualfostrare steg mycket tydligt fram. Informanterna uttryckte att barnen skall lära sig grunden om sexualfostran hemma och sedan bygger man vidare på ämnet i dagvården. Familjernas individuella sätt att ge sexualfostran nämndes också.

Det är nog lite som med andra bra vanor, först skall man lära sig dem hemifrån och sedan fortsätter man på samma linje inom dagvården. Q 73

Informanterna lyfte fram att familjerna själva fick bestämma när och hur sexualfostran i deras familj skulle förverkligas.

Några informanter uttryckte det så här:

Sexualfostran för småbarn är långt familjens ensak, varje familj vill berätta på sitt eget sätt och i sin egen takt. Q 391

Jag tycker att sexualfostran för barn under skolåldern skall vara familjens ansvar/föräldrarnas omdöme. Q 445

En del av dagvårdspersonalens arbete

Det kom fram att sexualfostran var dagvårdens uppgift om barnen i gruppen ville ha svar på frågor. Det var också aktuellt i de fall då föräldrarna upplevde det besvärligt eller svårt.

Sexualfostran hör till dagvården om barnen vill veta om ämnet, men för övrigt hör det till föräldrarna. Q 433

Jag tycker att barnens sexualfostran huvudsakligen hör till familjen, men om det i dagvården visar sig att det finns behov i gruppen, kan frågan behandlas på en allmän nivå, inte speciellt riktat till ett specifikt barn. Q 148

Jag tänker att det är ett ämne som också är svårt för familjen och då svarar jag hellre på barnens frågor så gott jag kan. Om jag ser behov i gruppen kan jag vid behov exempelvis ta upp frågan om rätten till den egna kroppen. Q 282

En del informanter hade tankar om vilka ämnen inom sexualfostran hörde till dagvården och vilka till hemmet.

Baserat på frågorna tänker jag att sexualfostran för barn under skolåldern är familjens sak i de fall då det gäller frågor om samlag, Q 425

Mediernas roll

I enkäterna kunde man läsa att många informanter upplevde att medierna är en utmaning för småbarns sexualfostran. Många av de ämnen som behandlades i TV-program och i olika dataprogram var olämpliga för barn i dagvårdsåldern. De nämnde att många av TV-programmen som sändes tidigt på kvällen inte var lämpliga för småbarn, för de tyckte att det förekom för mycket nakenhet i programmen. En del informanter hade upplevt händelser i sitt arbete som väckt oro om barnet hade sett eller upplevt situationer eller händelser, som inte varit på åldersenlig nivå.

Några informanter skrev så här:

Det visas för mycket bar hud i medierna. Jag vill inte beskydda barnen från sexualitet, men nog från sex. Q 54

Någon gång är det tillfällen där man funderar på om barnet har sett/hört något som inte är på en lämplig åldersnivå för barnet (dataspel/-program). Q 211

Samhällets atmosfär

Samhället granskades från en vidare synvinkel än media. Den allmänna atmosfären i samhället bildar attityder till sexualfostran. Samhällsfrågan diskuterades av informanter ur olika synvinklar där de ansåg att det är bra att frågan lyfts upp för diskussion så att vi i samhället skulle få ett naturligare och sakligare förhållningssätt till sexualfostran.

Några informanter skrev så här:

Det är glädjande att man börjar tala och beakta barn under skolålderns intresse för det motsatta könet.
Q 502

Jag hoppas att vi i samhället kunde nå ett naturligare och sakligare sätt att ställa oss till sexualitet.
Q 592

En annan grupp informanter upplevde att sexualitet och sexualfostran finns och syns redan för mycket i samhället och att barnen får en felaktig bild av sexualitet.

Nuförtiden känns det som om det redan finns för mycket av det här ämnet och att det syns för mycket överallt.
Q 596

Det är beklagligt att småbarn via omgivningen (t.ex. porrkanaler) får en felaktig bild av vad sexualitet är.
Q 305

På riktigt skulle det vara bra om barnet skulle få vara fri från sexualroller och från de krafter som marknadsvärlden hämtar med sig.
Q 472

7.2 Faktorer som möjliggör förverkligandet av sexualfostran

Från den andra forskningsfrågan uppkom tre överkategorier samt fyra underkategorier. Överkategorierna är: Accepterande attityder, Den egna sexualiteten och Överenskomelser i arbetsgemenskapen.

I överkategori Accepterande attityder uppkom två underkategorier: Det är naturligt och viktigt och Det tillhör jobbet.

Överkategori Den egna sexualiteten har en underkategori: Att ha bearbetat sin egen sexualitet.

Överkategori Arbetsgemenskapen har en underkategori: Teamarbets betydelse.

I tabell 2 presenteras faktorer som möjliggör förverkligande av sexualfostran.

Tabell 2 Faktorer som möjliggör förverkligande av sexualfostran

Överkategori	Underkategori
Accepterande attityder	Det är naturligt och viktigt
	Det tillhör jobbet
Den egna sexualiteten	Att ha bearbetat sin egen sexualitet
Överenskommelser i arbetsgemenskapen	Teamarbets betydelse

7.2.1 Accepterande attityder

Accepterande attityder bestod av begreppen att sexualfostran i dagvården var vanligt, viktigt och positivt samt en integrerad del av det dagliga arbetet.

Det är naturligt och viktigt

Informanterna uttryckte tankar från det vardagliga arbetet med barnen. Det upplevdes som naturligt och det hörde till en del av livet. Dagligen hörde informanterna hur naturligt barnen talade om sina könsorgan och funderade på dem.

Några informanters tankar:

Det är en del av vardagen och det som barnen frågar om. Q 423

Naturligt och det hör till livet, det är viktigt att besvara då saken är aktuell. Q 570

Varje dag hör jag barnen tala på ett naturligt sätt om sina könsorgan och fundera på dem. Jag anser det vara någonting naturligt som hör till livet. Q 335

Informanterna såg sexualfostran som ett väldigt viktigt ämne att lyfta fram i vardagen. Det var viktigt att tala om frågor som berörde sexualitet med barnen så att barnen upplevde det som en naturlig del av livet. Syftet var att lyfta fram sexualfostran som ett ämne man fritt kunde tala om och ställa frågor om, exempelvis om sin egen kropp och

dess funktioner. På det sätt kunde barnen få en känsla att det inte är någonting hemlighetsfullt med sexualitet.

Det är viktigt, att man talar om frågor som gäller sexualitet med barnen. För att ämnet skall bli en naturlig del av livet och att det är ett ämne som man kan öppet tala om. Q 344

Det är viktigt att hålla ämnet framme och öppet, så att det upplevs naturligt och ett ämne som barnen vågar tala om. Q 50

En informant ville betona att sexualfostran skulle tas upp på ett sådant sätt att barnen kan förstå det.

Sexualitet hör också till ett litet barns liv, men det är viktigt att komma ihåg att sättet på hur man tar upp ämnet är på ett sådant sätt som ett litet barn kan hantera. Q 174

Många ansåg att det var positivt att ge sexualfostran redan åt små barn. Många informanter betonade hur viktigt ämne det är fråga om.

Det är positivt tänkande och man kan inte tillräckligt betona hur viktigt ämnet är. Q 557

Bra att ämnet tas upp till diskussion då barnen är små. Då blir ämnet inte tabu. Q 67

Det tillhör jobbet

Informanterna beskrev sexualfostran som en del av vardagen inom dagvården. Den upplevdes som en del av all annan fostran som förekommer i arbetet. I dagvården stöder man barnets utveckling och tillväxt på ett omfattande sätt, där också sexualfostran ges hela tiden utan att använda ordet sexualfostran.

Några informanters tankar:

Sexualfostran ges om inte varje dag så i alla fall varje vecka. Q 81

Det är ett viktigt och naturligt delområde av småbarnsfostran. Någonting som inte går att avskilja som en helhet från småbarnsfostran. Q 561

Det är någonting som hela tiden görs utan att namnge det som sexualfostran. Q 332

7.2.2 Den egna sexualiteten

Den egna sexualiteten innefattar: Att ha bearbetat sin egen sexualitet. Det kom fram att sexualfostran var någonting känsligt och hade mycket att göra med människors egenskaper och värderingar.

Att ha bearbetat sin egen sexualitet

Informanter, som upplevde sexualfostran som en positiv faktor, lyfte fram att det var viktigt att reagera på ett positivt sätt då barnen uttryckte sin sexualitet.

De nämnde att situationer som gäller sexualfostran ofta kom rätt överraskande fram. I dessa situationer hade informanternas egen inställning till sexualitet en stor betydelse. Många påpekade att det var viktigt att ha bearbetat sin egen sexualitet för att ge högkvalitet på sexualfostran till barnen inom dagvården.

Några informanter uttrycker det så här:

Det är viktigt att de vuxna som jobbar inom småbarnsfostran är du med sig själva och sin egen sexualitet. Q 383

Det är viktigt, men det förutsätter att man pratar till barnet på åldersenlig nivå och den vuxna måste vara "du" med de ämnen som ingår i sexualfostran (det gäller även de överraskande frågor som barnen ställer). Q 488

Det är viktigt att ha förståelse för sexualitetens betydelse för barnets tillväxt och utveckling samt de värderingar personen själv har i frågan. Q 593

Det är viktigt att beakta åldersnivån och det viktigaste är att inte själv bli förvirrad av frågorna, därför är det viktigt att bearbeta sin egen sexualitet. Q 440

Sexualfostran med äldre barn upplevdes om mera utmanande och informanterna betonade vikten av att ha bearbetat den egna sexualiteten.

Med förskolebarn går man i sexualfostran redan igenom ämnen som är rätt svåra. Fostraren måste också själv vara du med sin egen sexualitet och inte bli förvirrad över barnens gemensamma lekar och språkanvändning. Q 368

7.2.3 Överenskommelser i arbetsgemenskapen

I överenskommelser i arbetsgemenskapen lyftes teamarbets betydelse fram. Informanterna ansåg att det var mycket lättare att arbeta om man inte var ensam. Då man hade talat om olika ämnen i vardagen och kommit överens om gemensamma tillvägagångssätt var sexualfostran lättare att förverkliga.

Teamarbets betydelse

I studien uttrycker informanterna tydligt hur viktigt det är att man i arbetsgemenskapen kan tala med kolleger om sexualfostran. De upplevde det också lättare att besvara barnens frågor då det fanns en överenskommelse från arbetsgruppen.

Informanterna uttryckte det så här:

Om frågan blir aktuell i barngruppen, strävar jag efter att söka fram information eller så diskuterar jag frågan med kolleger. Jag har en känsla av att det helt klart behövs mera information. Q 560

Det är lätt att besvara frågorna då man tillsammans i teamet gått igenom ämnet och kommit fram till en gemensam åsikt. Q 503

7.3 Faktorer som hindrar förverkligandet av sexualfostran

Från den tredje forskningsfrågan uppkom sex överkategorier samt tio underkategorier som kom fram under den induktiva innehållsanalysen av forskningsmaterialet. Överkategorierna är: Brist på dialog, Svag professionell grund, Begreppet sexualfostran, Försvårande attityder och Samhällets fördomar.

Överkategori Brist på dialog innefattar: Bland medarbetare, Mellan föräldrar och vårdpersonal.

Svag professionell grund beskriver: Brist på kunskap, Arbetsplatsen utan instruktioner, Avsaknaden av material och Avsaknaden av utbildning.

Begreppet sexualfostran innefattar: Problematisk karaktär av begreppet sexualfostran.

Försvårande attityder beskriver: Det är svårt, uppskärmande och konfliktfyllt och Att ha ett problematiskt synsätt på sexualitet.

Samhällets fördomar överkategori beskriver: Rädsla att bli missförstådd.

I tabell 3 presenteras faktorer som hindrar förverkligandet av sexualfostran.

Tabell 3 Faktorer som hindrar möjliggörandet av sexualfostran

Överkategori	Underkategori
Brist på dialog	Bland medarbetare
	Mellan föräldrar och dagvårdspersonalen
Svag professionell grund	Brist på kunskap
	Arbetsplatsen utan instruktioner
	Avsaknaden av material
	Avsaknaden av utbildning
Begreppet sexualfostran	Problematiserad karaktär av begreppet sexualfostran
Försvarande attityder	Det är svårt, uppskärrande och konfliktfyllt
	Att ha ett problematiskt synsätt på sexualitet
Samhällets fördomar	Rädsla att bli missförstådd

7.3.1 Brist på dialog

Brist på dialog var den faktor som var det vanligaste hindret för att förverkliga sexualfostran i arbetet. Avsaknaden av en fungerande dialog i vardagen gällde både medarbetare och föräldrar.

Bland medarbetare

Att det saknades kommunikation arbetskollegor emellan upplevde informanterna starkt som ett hinder för att förverkliga sexualfostran i vardagen. De önskade att det hade funnits mera öppen diskussion medarbetare emellan eftersom sexualfostran var en vanlig sak i barnets utveckling och vardag. Några informanter hade en känsla av att ämnet var för känsligt för medarbetarna och att man medvetet undvek det.

Så här skriver några informanter:

Det är ett ämne som man mera borde tala om i arbetsgemenskapen, det är ju en helt vanlig sak som hör till barnens liv. Q 56

Det är någonting som det talas alldeles för lite om och det känns som om man inte vågar tala om ämnet. Jag tror det delvis beror på att det inte har givits tillräckligt med verktyg för det. Utan så kallade färdiga manualer glöms det lätt och man fäster inte överlag uppmärksamhet på det. Q 494

En informant sade att det var ett ämne som inte har behandlats överlag, inte i utbildningen eller i arbetslivet.

Det här är någonting som inte överlag har behandlats under utbildningstiden och inte heller nu i arbetslivet. Det är först vid "problemsituationer" som man på arbetsplatsen talar litet om ämnet. Q 484

Några informanter konstaterade att attityderna hos många medarbetare var bristande.

Det finns mycket att korrigera i dagvårdspersonalens attityder, eftersom många i personalen anser att sexualfostran inte hör till dagvården och att man inte skall tala till barnen om det. Q 588

En informant tolkade sina medarbetares attityder till att förverkliga sexualfostran i dagvården på följande sätt:

Positivt, men för många är det lättare att lära ett barn att skrinna än att tala om sexualitet. Q 352

Mellan föräldrar och dagvårdspersonalen

Många informanter upplevde det svårt att kommunicera och samarbeta med föräldrarna. De nämnde att det är svårt, de känner osäkerhet, de har okunskap om familjernas vanor och önskemål. De kände inte till föräldrarnas syn på sexualfostran, vare sig om de godkände eller förbjöd att dagvården gav sexualfostran till barnen. I en del familjer talade man mera öppet än i andra familjer. Mångkulturella familjers bakgrund gav ytterligare utmaningar till att ge sexualfostran.

Så här uttrycker några informanter:

Stundvis upplever jag det väldigt utmanande, främst för att man inte känner till hur barnets familj ser på sexualfostran. Q 481

Det finns inte exempelvis information i vilken grad föräldrarna/familjerna skulle neka eller ge lov till att förverkliga sexualfostran i dagvården. Q 466

Familjerna är olika och man talar om saker på olika sätt/öppnare. Q 184

Några informanter tog upp att de inte visste hur man behandlar frågorna i hemmen, exempelvis hur barn blir till och föds.

En osäkerhet om hur det i hemmen talas om dessa ämnen, exempelvis hur bebisar föds, hur barn blir till Q 8

En annan intressant syn hämtade en informant fram, det vill säga att vissa naturliga utvecklingsskeden hos barnen förvirrade föräldrarna, exempelvis då barnen leker "doktor-lekar".

Någon gång blir föräldrarna förvirrade över händelser som är naturliga i barnets utveckling. Man får ofta påminna om att "läkarleken" är någonting som hör till åldersutvecklingen. Q 493

Sexualfostran kunde vara ett ämne som var mycket svårt att tala om med familjer med en mångkulturell bakgrund.

Här är några informanternas tankar:

I en mångkulturell omgivning kan det vara svårt att förutse föräldrarnas åsikter och tankar angående sexualfostran. Om föräldrarna förbjuder att man inte får gå igenom ämnet med barnet, kan man säga åt barnet att hon/han skall prata hemma med föräldrarna om ämnet. Q 275

Jag jobbar med barn med mångkulturella bakgrunder och emellanåt är det svårt att diskutera små barns sexuella beteende med dem, eftersom ämnet är tabu för dem och även mindre incidenter är straffbara i deras kultur (exempelvis onani) Q 49

7.3.2 Svag professionell grund

Svag professionell grund uttrycktes i studien som avsaknad av eller brist på kunskap om barnets sexualitet och sexualfostran. Många arbetsplatser saknade klara instruktioner, material samt personalen saknade utbildning inom ämnet sexualfostran.

Brist på kunskap

Informanterna tog upp att den egna kunskapsnivån om sexualfostran var bristfällig och det fanns okunskap om hur man definierade sexualfostran för småbarn samt vad man borde tala om. De nämnde också att det var ett ämne som det talades mycket lite om.

Så här skrev några informanter:

Jag har själv för lite kunskap om barns sexualfostran: Jag skulle vilja ha mera kunskap och material. Q 262

Redan det väcker tankar, hur beskriver man småbarns sexualfostran. Q 424

Det talas väldigt lite om det. Q 388

Arbetsplatsen utan instruktioner

Det att sexualfostran inte nämndes i utbildningsplanen och att det saknades klara instruktioner för hur sexualfostran skulle genomföras väckte många tankar hos informanterna.

Jag tycker att det ingenstans i utbildningsprogrammet nämns skilt om det. Q 470

Svårt, bland annat av den orsaken att hur man skall behandla frågan med barn är på inte sätt instruerat. Q 465

Avsaknaden av material

Informanterna saknade tydligt material som stöd för sitt arbete. De önskar att materialet skulle vara riktat till personalen och något material som stöd vid diskussion med föräldrar. Eftersom många upplevde ämnet som utmanande önskade de få sagoböcker till barnen som de kunde använda som undervisningsmaterial.

Det skulle vara bra om det fanns färdigt material för sexualfostran för barn. Nu är det mest baserat på eget sunt förnuft och på vardagskunskap. Q 150

Vid knepiga situationer skulle det vara bra om det fanns tillhands material om ämnet exempelvis då man tar ämnet till diskussion med föräldrarna. Q 125

Ett svårt ämne, jag skulle önska mera material på en nivå riktat till barn, exempelvis sagoböcker som stöd för att behandla ämnet. Q 126

Avsaknad av utbildning

Det är ett ämne som behandlats väldigt lite i informanternas utbildning överlag. Många informanter har inte fått någon utbildning i hur sexualfostran skall förverkligas i arbetet. Det gäller under grundutbildningstiden och även under vidareutbildningar.

Informanterna uttryckte sig så här:

Det här är ett ämne, som det inte egentligen alls varit tal om i utbildningen, det har inte heller kommit upp i arbetslivet. Det är fråga om ett ämne som jag skulle vilja ha mera information om. Q 487

Sexualfostran är fortfarande ett ämne som för många småbarnsfostrare ännu är "svårt". Man måste få mera utbildning i ämnet. Q 501

Några informanter konstaterade att om det inom dagvården skall satsas mera på sexualfostran i framtiden inom dagvården så bör personalen få utbildning i ämnet. De betonas också att behovet av utbildning var stort, eftersom personalen ger sexualfostran utan teoretisk bakgrund.

Jag tänker att om det är så att dagvården borde satsa mera på det i framtiden, då behövs det utbildning och träning. Q 84

Informanterna tog upp frågan att eftersom utbildningen inom dagvården var mycket varierande idag fanns det brister i kunskap om vad som skulle undervisas.

Sexualfostran borde utökas och personalen borde få utbildning i ämnet, för annars kan det bli skadligt för barnet, om den vuxna inte har ämnet under kontroll. Q 196

Det talas alldeles för lite om det, det gäller också många andra saker. Utbildningsnivån är nuförtiden mycket brokig, det finns många medarbetare vars tankar jag inte känner till. Q 479

En informant önskade tilläggsutbildning i ämnet eftersom det var så länge sedan hon har utbildat sig.

Det är så lång tid sedan min grundutbildning, så jag skulle vilja ha vidareutbildning i ämnet. Q 480

7.3.3 Begreppet sexualfostran

Begreppet sexualfostran är någonting som tolkades på många olika sätt. En åsikt var att termen sexualfostran inte passade in i vardagsituationer, den verkade invecklad och byråkratisk. En annan åsikt var att begreppet väckte störande och olämpliga tankar som lätt associerades till vuxensexualitet. Sexualitet och sexualfostran ansågs inte vara aktuellt för småbarn, utan först en sak som startar senare i livet. Fortplantning och sex uppfattades av några informanter som sexualitet, däremot uppfattades situationer då barnet bekantar sig med sin egen kropp och kroppsfunction inte som sexualitet.

Begreppet sexualfostran är inte aktuellt före puberteten

I denna studie var det en grupp av informanterna som klart uttryckte att barnen inom dagvården inte behöver sexualfostran, och att orden sex och sexualitet borde inte ens höra till barnens vokabulär.

Jag anser att barn under skolåldern inte behöver sexualFOSTRAN i dagvården. Q 389

Jag tycker att orden "sex/sexuell..." borde inte ens höra till barnets vokabulär och man skall inte använda dem med barn. Q 454

Begreppet sexualfostran hänvisar till sex

Barnens sexualitet var ett ord som upplevdes felaktigt och det väckte negativa associationer hos informanterna. Barnes sexualitet var ett nytt begrepp som informanterna inte kände till från tidigare. De önskade mer öppenhet och diskussion om ämnet. De föreslog också att det skulle ha varit bra att öppna vad begreppet sexualitet och sexualfostran innebär.

Några tankar från informanterna:

Jag tycker det är viktigt att lyfta fram till diskussion frågor som berör detta ämne mera och mera öppet. Det skulle vara bra att öppna begreppen och tillsammans fundera på vad sexualitet och sexualfostran egentligen är och kunde vara i vår vardag. Ofta känns det som om man associerar det främst till sex och fortplantning, och däremot glömmer man kunskapen om kroppsligheten och att känna sin egen kropp. Q 342

Sällan frågas det någonting som berör sexualitet eller sex. Q 362

7.3.4 Försvårande attityder

Sexualfostran väckte många negativa åsikter hos informanterna. Ämnet nämndes som svårt att närma sig och upplevdes som tabu. Informanterna uttryckte många försvårande attityder om sexualfostran: rädslan att störa barnets utveckling, det var svårt, det väckte konfliktfyllda känslor och det upplevdes förvirrande.

Det är svårt, konfliktfyllt och förvirrande

Informanterna konstaterade att det var ett viktigt men svårt ämne att genomföra. Det som de upplevde konfliktfyllt var att veta hur mycket barn skall veta och på vilket sätt man skall berätta för barnen. De var oroliga för att berätta för mycket för barnet om saker som är helt främmande för dem. De väckte också förvirring bland informanterna om vad sexualfostran innebär.

Några tankar från informanterna:

Jag märker ofta i mitt arbete att en del av fostrarna behöver hjälp i frågan hur man stöder barnets sexuella tillväxt, de är själva en aning förvirrade, hur de ska fungera och vad skall de svara på barnets frågor som gäller sexualitet. Q 267

Konfliktfyllt, på sätt och vis är frågan naturlig men å andra sidan är det mycket svårt att närma sig den från barnets synvinkel. Q 320

EN SVÅR SAK, SYND NOG TABU. Q 377

En aning konfliktfyllda känslor, hur mycket riktigt skall dagens barn måsta veta. Q 439

En rädsla att inte i onödan ge barnen kunskap som är helt främmande för dem. Q 246

Förvirring, vad borde det vara. Q 400

Några informanter var spända över hur de själva skulle ställa sig till att ge sexualfostran och de konstaterade även att det är ett ämne som kunde få vuxna ur balans.

Några tankar från informanterna:

Jag är lite spänd själv, hur jag själv skulle ställa mig till det. Q 436

Nog är det en aning förvirrande om ett litet barn ställer frågor om ämnet, men jag är ända av den åsikten att det här är en fråga som hör till dagvården. Q 435

Det är ett lite hemligt ämne, som gör att vuxna också blir förvirrade. Q 396

Att ha ett problematiskt synsätt på sexualiteten

Informanterna sade att de skulle ha önskat att de hade en naturligare inställning till sexualitet. De var medvetna av sina egna attityder och begränsningar om sexualitet, vilket kunde leda till att de inte klarade av att behandla ämnet tillräckligt ”neutralt”.

Några tankar från informanterna:

Jag upplever att det inte är lätt. Jag skulle önska att jag kunde förhålla mig naturligare. Q 32

Ofta ställs man inför sina egna attityder och begränsningar, man kan inte hantera ämnet tillräckligt "neutralt". Q 113

Det sätt på vilket arbetaren bemöter barnets sexualitet beror säkert till största del på hans/hennes egen förhållande till sexualitet och på egna erfarenheter från den egna barndomstiden. För en del är det här lätt och för andra väldigt svårt. Q 104

7.3.5 Samhällets fördomar

Då man talar om barn och sexualfostran väcks hos informanterna frågor vad och hur andra tänker om frågan. Förhandsinställningar och attityder i samhället kan störa den enskilda individens eget sätt att förverkliga sexualfostran i vardagen.

Rädsla att bli missförstådd

Sexualfostran är något som behandlas i samhället via stora rubriker i media. Olika frågor lyfts starkt fram och bedöms som oetiska. Några informanter i studien tog upp frågor som var väldigt viktiga; rädsla att bli missförstådd och jämlikhetsfrågan.

Några tankar från informanterna:

Att man ger barnet närhet och omvårdnad får inte tolkas som en negativ sexuell incident. Barnen behöver närhet och beröring. Q 212

Man är kanske rädd för att bli stämplad på något sätt, ifall man börjar bearbeta frågan från arbetstagarens synvinkel och främst då om arbetaren är en man. Q 250

7.4 Sammanfattning av resultatet

Utgående från den första frågeställningen om innehållet i sexualfostran visade det sig att många informanter hade en stark syn på vilka ämnen som skall behandlas i sexualfostran, att det alltid var viktigt att beakta barnets ålders- och mognadsnivå. Att dagvårdspedagogerna skulle vara tillgängliga och närvarande samt alltid svara på frågorna som barnen ställde. De poängterade också vikten av att respektera föräldrarnas önskemål i fråga om sexualfostran. En grupp småbarnspedagoger betonade starkt vikten av beskyddandet av barnet i frågor som gäller sexualfostran. Det kom rätt tydligt fram att sexualfostran för småbarn i första hand är föräldrarnas uppgift och att det är en del av vardagen för småbarnspedagogerna. Informanterna uttryckte också en klar oro för mediernas roll och atmosfären i samhället i dag.

Resultat som starkt kommer fram från den andra frågeställningen var att sexualfostran är viktigt och en del av vardagen inom dagvården. Informanterna betonade starkt att det upplevde det viktigt och naturligt och någonting som hör till jobbet. De lyfte även fram betydelsen av att informanterna själva hade bearbetat sin egen sexualitet och var du med sin egen sexualitet. Dagvårdspedagogerna upplevde överenskommelserna i arbetsgemenskapen som väldigt kraftgivande.

Den tredje frågeställningen berörde faktorer som hindrar förverkligande av sexualfostran. Brist på dialog var det ämne som främst lyftes upp. Det gällde kommunikationen på arbetsplatsen kolleger emellan. De upplevde också brist på dialog mellan dagvårdspersonalen och familjerna. En annan helhet som kom fram var känslan av en svag professionell grund, vilket innebar klar avsaknad av kunskap, att konkret veta vad och hur förverkliga sexualfostran i vardagen. Det fanns inte några klara instruktioner, det rådde brist på material och utbildning. Begreppet sexualfostran väckte tankar hos informanterna.

Många informanter upplevde att förverkligandet av sexualfostran var svårt, problematiskt och att det väckte förvirrande känslor. De nämnde även att en problematisk syn på

den egna sexualiteten försvårade genomförande av sexualfostran inom dagvården. Fördomar i samhället nämndes som en faktor som kunde hindra arbetet.

8 DISKUSSION

Schaalma et al (2004) konstaterade att sexualitet är ett mycket känsligt ämne och kan väcka många olika slags emotioner och tankar. Det som gör sexualfostran utmanande är att några ser på frågan helt naturligt medan andras mera hindrande syn baserar sig på deras kultur, religion och personliga värderingar.

Det är inte lätt att ändra på hindrande attityder till sexualfostran och att inta ett nytt beteende och avstå från gamla vanor. Det är fråga om en målinriktad process som innefattar allmänt beslutsfattande, planering, och motivation.

Skribenten valde enbart frågan om dagvårdspersonals tankar om sexualfostran för den här studien. Frågan hade inte några begränsningar utan informanterna fick fritt presentera sina tankar och synvinklar. Huruvida tankar kan ämnet väcka hos informanterna, det är ett ämne som på sätt och vis hör till arbetsbilden, men kan upplevas svårt och utmanande. I tidigare forskningar har man huvudsakligen kartlagt hur barnen uttrycker sin sexualitet och hur personal har registrerat det. Endast i Kakavoulis forskning (1998) och Kosztovics (2003) har man granskat personalens attityder till sexualfostran.

Denna studie hade en vidare och en mer helhetsmässig infallsvinkel till frågan om tankar om sexualfostran. Den hade fokus på tankar och associationer till fostran i allmänhet, arbetsbilden och sexualitet. Den var inte begränsad till någon förutbestämd tanke eller åsikter.

Syftet och frågeställningarna kommer att granskas mot resultatet. Samband mellan resultatet i studien och tidigare forskningar kommer att presenteras.

Informanterna i denna studie gav en ansvarsfull beskrivning av sina tankar. Det tog upp hurudant innehåll, hurudan sexualfostran borde vara, de tog ställning till när och vem som skall förverkliga den. Eftersom klara regler och direktiv för dagvårdspersonal saknas i denna fråga försökte personalen själv aktivt skapa dem.

8.1 Metoddiskussion

Denna nätbaserade studie kan ses som en kartläggande undersökning för att få kunskap om småbarnspedagogers tankar och förverkligande av sexualfostran inom dagvården.

En liknande studie har inte tidigare gjorts i Finland eller i något annat land.

Den nätbaserade enkäten bestod av ett mycket omfattande frågeformulär som var långt och innehöll många frågor. Sättet på vilket den nätbaserade enkäten spreds till informanterna var inte noggrant och grundligt genomtänkt.

En stor brist är att det inte finns exakt information till vem koordinatorena vidarebefordrade enkäten. Spreds den över Finland eller endast till några specifika områden? Det finns inte heller uppgifter om alla inom en enhet/avdelning fick information om enkäten eller om alla hade möjlighet att fylla i den. En annan synvinkel var att de personer som inte hade tillgång till dator hade inte möjlighet att delta i studien. Om målsättningen för studien hade varit att få en mera exakt information om informanterna kunde det ha varit bättre att kontakta och komma överens med enskilda småbarnsfostrares medlemsförbund om att de skulle ha vidarebefordrat enkäten till sina medlemmar.

Det som däremot var en styrka var att informanternas anonymitet kunde garanteras.

En innehållsanalys gjordes av studiematerialet och den granskades med en induktiv ansats. Atlas.ti-programmet (1.0.16. 82) användes som stöd vid analysprocessen, skribenten har upplevt Atlas.ti som ett bra arbetsredskap och behändig vid analysen av materialet. Enligt skribenten var materialet lätt att manövrera med de olika citat- och kodgrupperingarna. Det var exempelvis smidigt och lätt att plocka fram en specifik kategori och granska citaten i den och vid behov skapa nya kategorier

Varför var det bra att endast en fråga i enkäten analyserades? I den nätbaserade enkätens öppna frågor var det tre frågor som beskrev sexualfostran i dagvården, frågorna ställdes på följande sätt: *Tankar som sexualfostran väcker hos småbarnspedagoger* (fråga 13), *Hur småbarnspedagoger förverkligar sexualfostran i vardagen* (fråga 14) och *Om de tankar som småbarnspedagoger har om hur sexualfostran förverkligas i hemmen* (fråga 22).

Ursprungligen hade skribenten för avsikt att analysera frågorna 13 och 22. Men efter att skribenten hade fördjupat sig bättre i materialet, konstaterade hon att frågeställningarna till frågorna 14 och 22 är redan för avgränsade för att de skulle ge en allmän syn på informanternas tankar.

Eftersom syftet med den här studien var att kartlägga småbarnsfostrares tankar om sexualfostran, var det önskvärt att informanterna hade möjlighet att uttrycka sig om alla olika slag av tankar de har, utan någon som helst förutbestämd begränsning. Detta är motiveringen till varför skribenten endast har analyserat fråga 13 som besvarats av 277 informanter.

Efter att informanternas svar överfördes från Webropol till ett Word-dokument blev den ”transkriberade/överförda” texten 24 sidor långt (font 12 och radavstånd 1,5). Informanternas kommentarer bestod av några ord till långa kommentarer som innehöll många enskilda meningar.

Är detta material tillräckligt omfattande för ett Masterarbete, borde flera frågor ha analyserats? Om man jämför denna studies sidantal av transkriberad text med exempelvis sidantalet av transkriberad text från en intervjustudie, så är det klart att antalet sidor i det senare fallet är avsevärt större. Skribenten vill belysa hur hon tolkar skillnaden mellan dessa två olika metoders transkriberade material. I en intervjustudie transkriberas informanternas hela intervju ordagrant ner, jämfört med en enkätstudie med öppna frågor, där endast informanternas komprimerade svar analyseras. Med hänvisning till denna förklaring upplever skribenten att den information som dessa 277 informanter har uttryckt är tillräcklig information för att kunna få en uppfattning om informanternas tankar om sexualfostran inom dagvården.

8.2 Resultatdiskussion

Utgående från den första frågeställningen om innehållet i sexualfostran visade det sig att många informanter hade en stark syn på vilka ämnen som skall behandlas i sexualfostran.

De ansåg att det som skall behandlas var utvecklingen av kroppen och kroppsfunktioner; lära sig innebörden av självbestämmande då det gäller den egna kroppen; kunskap om befruktning och graviditet; samt användandet av lämpliga ord. Alla dessa faktorer kan bidra till utveckling av en positiv syn på sin egen kropp och sexualitet.

Informanterna hade registrerat att barnen var nyfikna på sina kroppar och kroppsfunktioner. Även forskarna Kosunen et al (2003); Brilleslijper-Kater (2000) konstaterade att barn godkänner fördomsfritt sig själva, sina kroppar och kan även med stolthet visa sina genitalier. Barnen visar intresse för sin egen kropps funktioner och är naturligt nyfikna på att undersöka andras kroppar. Forskare Davies (2000) konstaterade att de mest vanliga sätt barn uttrycker sin sexualitet på är nyfikenhet och att röra sina könsorgan. Kakavoulis (1988) däremot betonade att barnet skall få kunskap om sin egen kropp och dess funktioner, om skillnaderna mellan könen och könsroller och om att det finns olika slag av människorelationer och familjer. Småbarns nyfikenhet på sin kropp, och frågor om sexualitet är enbart naturligt och det har inga negativa följder för den sexuella utvecklingen i livet konstaterar forskarna Mc Kee et al (2010); de Lamater (2002).

I standarderna för sexualfostran i Europa (2010) betonas bland annat att beakta ålders- och utvecklingsnivå då man ger sexualfostran åt barn och att barnen har rätt att få veta om befruktning och graviditet. Mc Kee et al (2010) betonar också att barnen har rätt att få svar på frågor som berör befruktning och graviditet, dessa tankar stöds även av tidigare forskning.

Exempelvis när det gäller barn i åldern 0–6 år är det fråga om öppen kommunikation mellan barn och vuxna, att informationen skall vara på en åldersenlig nivå och barnet skall få ett ärligt svar på sina frågor. Barnet har rätt till en saklig information om kroppsfunktionerna. Alla dessa faktorer kan bidra till utveckling av en positiv syn på sin egen kropp och sexualitet. Det mest centrala elementet för att garantera en sund sexuell

utveckling hos barn är att förebygga alla oönskade sexuella upplevelser (McKee et al 2010 s.15 -16).

Då man talar om sexualfostran från ett holistiskt perspektiv syftar man på att barn och unga skall få opartisk, vetenskapligt korrekt kunskap om sexualitet sett från olika synvinklar (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, 7).

Det är viktigt för barn att förstå betydelsen av sin egna sexuella integritet. Detta innebär en förståelse hos barnet för hurdant sexuellt beteende är acceptabelt eller oacceptabelt hos andra människor. Barnet måste också lära sig att ingen har rätt att beröra en annans kropp utan lov (McKee et al 2010, 7; Cacciatore 2006, 205).

Det som väldigt många informanter betonade är att då barnet ställer en fråga bör barnet få svar på den, att det är viktigt att den vuxna beaktar ålders- och mognadsnivån då frågan besvaras. I forskningen gjord av Mc Kee et al (2010) betonas en öppen kommunikation mellan barn och vuxna, att informationen skall vara på en åldersenlig nivå och barnet skall få ett ärligt svar på sina frågor.

Det är viktigt att dagvårdspedagogerna skulle vara tillgängliga och närvarande samt alltid svara på frågorna som barnen ställde. Små barn är väldigt nyfikna och de ställer mycket frågor. Barnet har rätt att ställa frågor om sexualitet till vuxna och den vuxna är skyldig att besvara dem (McKee et al 2010, 17).

Det här är en fråga om barnens rättighet, men en fråga väcks hos skribenten. Det vill säga att om barnet inte frågar så får det ingen sexualfostran? Kan det vara så att barn i dagvården inte får sexualfostran, om de inte själva ställer en fråga? Många informanter betonade att situationen långt är så, att de endast svarar om barnet frågar och endast svarar på den fråga barnet ställer och berättar ingenting utöver det.

Eftersom det inte finns klara direktiv hur sexualfostran skall förverkligas inom dagvården visade det sig att det är barnet som inleder diskussionen genom att ställa en fråga till dagvårdspersonalen. Barnet bestämmer tidpunkten, innehållet/ämnet och vad barnet vill ha svar på. Det ansvar som personalen inom småbarnsfostran har är att besvara frågan och styra kvaliteten på svaret, att beakta ålders- och mognadsnivån och hur noggrant man skall svara och eventuellt begränsa svaret.

Ålders- och mognadsnivån var någonting som nämndes väldigt ofta. Men ingen egentlig förklaring på innebörden av begreppet togs upp. Kakavoulis (1998) konstaterade att sexualfostran var viktigt för barn under skolåldern och att det var viktigt att beakta barnets ålder och utvecklingsnivå.

I standarderna för sexualfostran beskrivs barnets psykosexuella utveckling och där finns beskrivna detaljerade beskrivningar på innehållet för sexualfostran för varje enskild åldersgrupp. Manualen/kunskapen har varit tillgänglig för professionella redan sedan år 2010, men frågan är hur man skall sprida den här informationen och hur skall dagvårdspersonalen hitta det här materialet. Ett problem är säkert att sexualfostran inte nämns i direktiven för småbarnsfostran och kan lätt tolkas som ett ämne som inte hör till deras arbete.

Något som lyftes upp i den här studien var vikten av att respektera familjernas önskemål beträffande förverkligandet av sexualfostran.

Väldigt många informanter tog upp frågan om vem som skall ge sexualfostran åt barnen. Det kom rätt tydligt fram att sexualfostran för småbarn var i första hand någonting som upplevdes vara föräldrarnas uppgift, men samtidigt konstaterades att det var en del av vardagen för småbarnspedagogerna. Larsson & Svedin (2002) skriver i sin forskning att personalens attityder om barns sexualitet var rätt så öppna men trots det var det 41 % av dem som inte talade med barnen om frågor som gällde sexualfostran.

Faktorer som möjliggör eller hindrar förverkligandet av sexualfostran

För en del av informanterna lutar balansen kraftigt mot det möjliggörande synsättet medan andra ser det kraftigt som en hindrande faktor. Detta betyder i praktiken att den sexualfostran som förverkligas i dagvården är långt beroende av dagvårdspersonalens egen invikling. Varje arbetare väger själv om hon upplever det som en möjliggörande faktor eller en hindrande.

I det fall då småbarnspedagogen är en person som upplever sexualfostran mera negativt finns det en risk att barnets fråga inte blir besvarad överlag eller att barnet blir hänvisat att be föräldrarna besvara frågan hemma. I ett sådant här fall kan barnet få en känsla av den vuxna betar sig annorlunda än normalt, kanske använder annorlunda ord än vanligt. Detta kan leda till att barnet tolkar att det är något spännande underligt med att fråga om sexualitet.

En större del av informanterna i den här studien uttryckte att sexualfostran var en naturlig och viktig del av det vardagliga arbetet. Informanterna konstaterade att sexualfostran var någonting som förekom i vardagen och hör till jobbet. De hade en klar uppfattning om sitt kunnande.

De sade att barnen har lättare att närma sig en vuxen som har en bra självkänsla. Forskaren Schaalma et al, (2004) betonade att då atmosfären i skolan är trygg vågar barnen fråga och tala om sexualitet.

De lyfte även fram betydelsen av att informanterna själva hade bearbetat sin egen sexualitet och var du med sin egen sexualitet. Att vara du med sin egen sexualitet var en stödande faktor i arbetet.

Dagvårdspedagogerna upplevde överenskommelserna i arbetsgemenskapen som väldigt kraftgivande och betonade vikten av gemensamma överenskommelser personalen emellan.

Den tredje frågeställningen berörde faktorer som hindrade förverkligandet av sexualfostran. Bristen på dialog var det ämne som främst lyftes upp. Det fanns inga gemensamma överenskommelser om hur man skulle fungera i olika situationer. Då en person inte har möjlighet att diskutera om något ämne kan det vara fråga om ett tabu. Det leder lätt till att det blir svårt att arbeta med frågor om detta ämne och det kan leda till stress. Inom dagvården kan frågor och situationer som gäller sexualfostran komma upp dagligen, men om det inte är möjligt att diskutera med en arbetskamrat kan detta leda till osäkerhet och obehagskänslor. Det här är en fråga som gäller så gott som dagligen i arbetsenheter och är en arbetshälsofråga. Informanterna upplevde bristen på dialog både med

medarbetarna och med familjerna. Kosztovics (2003) kom till att gemensamt förhållningssätt i personalgruppen minskar osäkerheten i bemötandet av barns sexuella upplevelser och i bemötandet av frågor med sexuellt innehåll.

Dialog står för ett öppet samtal där deltagarna respekterar varandra, lyssnar på varandra och respekterar varandras åsikter. Genom att granska synpunkter som skiljer sig från ens egna utvecklar man ett kritiskt förhållningssätt till kunskap och värderingar. Man går utanför sin ursprungliga referensram (Stenbock-Hult 2013, 45).

Dialogen är viktig mellan medarbetare i en arbetsgrupp. Det är viktigt att alla medlemmar får vara delaktiga och känna samhörighet och vågar hämta fram sina egna tankar. Det är av stor vikt att det finns möjlighet till ett öppet samtal där deltagarna respekterar och lyssnar på varandra och försöker förstå varandras synpunkter. (Stenbock-Hult 2013, 45)

Informanterna talade också om att de inte kände till familjens åsikt och önskemål i frågor om sexualfostran. De hade inte en klar uppfattning om hur familjen ville att frågorna skulle behandlas och om det överhuvudtaget var dagvårdens sak att göra. Här väcks frågan hos skribenten att hur det är möjligt att personalen inte kan ställa frågan om familjens vanor och önskemål direkt till familjen. Personalen träffar ju familjen så gott som dagligen och dessutom arrangeras minst en gång per termin ett utvecklings-samtal mellan personal och familjen. Så det finns många tillfällen där dessa frågor kunde tas upp. Enligt mig kan det här vara ett tecken på att personalen själva upplever det så utmanande och svårt, som ett tabu, att de undviker att ta upp ämnet till diskussion.

Det skulle vara intressant att veta om andra frågor som berör barnets utveckling, exempelvis hygienfrågor, tandvård också är frågor som inte ställs. För att hjälpa den här dialogen om sexualfostran kunde man eventuellt utveckla en modell om hur frågorna kan tas upp i hemmen eller i dagvården. I andra forskning har man betonat vikten av att beakta föräldrarna i sexualfostranarbetet. Forskarna Ryan (2000); Larsson & Svedin (2002) sade att det skulle vara önskvärt att föräldrar till barn i denna ålder skulle få stöd och kunskap för sina egna tankar samt att de förstår att detta är en del av barnets nor-

mala sexuella utveckling. Kakavoulis (1998): Det kom även fram att föräldrarna behöver en bra handledning, så att de får mera färdighet att genomföra sexualfostran i hemmet.

En annan helhet som kom fram var känslan av svag professionell grund, det gällde brist på kunskap, arbetsplatsen saknade instruktioner och material och också utbildningen var bristfällig. Informanterna visste inte konkret hur de skulle ge sexualfostran i vardagen. Informanterna i Kosztovics (2003) studie tog också upp avsaknaden av utbildning för personal om barns sexualitet i dagvården. Däremot konstaterade Kaeser et al (2000) i sin forskning att personalen har baskunskap om sund sexuell utveckling hos barn samt om hur barnen uttrycker sin sexualitet. I denna studie kom det också fram att informanterna hade rätt så mycket kunskap om innehållet, tidpunkten för förverkligande av sexualfostran och om hur och vem som skall ge den. En tanke väcks hos skribenten att kan en förklaring till att informanterna upplever att de inte har tillräckligt med kunskap på området bero på att sexualfostran är ett ämne som inte nämns vare sig i grunden för planen för småbarnsfostran eller i utbildningen.

I denna studie kom informanterna fram med många förslag som kunde förbättra deras arbetsvälstånd. De uttryckte en klar önskan att kunna utveckla sin yrkeskompetens, att få klara instruktioner för hur sexualfostran skall förverkligas. De önskade att det skulle ordnas utbildning inom området sexualfostran och de ville få mera material till stöd för sitt arbete. De önskade även att det inom arbetsenheten skulle finnas klara instruktioner där det är beskrivet hur sexualfostran skall ges inom dagvården. Utbildning inom området saknades även liksom olika slag av stödmaterial som kan användas med barnen och tillsammans med familjerna. Material riktat till personalen önskades.

Då man planerar ett utbildningsprogram för sexualfostran för småbarnspedagoger är det viktigt att ta i beaktande målgruppens olika synvinklar och utvecklingsnivå på frågan, såsom forskaren Schaalma et al (2004) konstaterar. Han betonar att det är viktigt att lärarna som vill genomföra sexualfostran i skolan är motiverade och får utbildning i ämnet.

Då man bygger upp en utbildningsplan för sexualfostran, betonas i direktiven för implementation, WHO (2014), att det är ytterst viktigt att utbilda professionella. Ämnen som tas upp i sexualfostran är känsliga och därför krävs det att de professionella har en specifik kunskap. Många vill inte undervisa i ämnen som upplevs som känsliga, beroende på personliga, moraliska eller religiösa skäl. De kan uppleva en känsla av osäkerhet och därför lämna ämnena obehandlade. Det är viktigt att i utbildningen att ta upp frågor om osäkerhet och hindrande attityder. (Seksuaalisuuden standardit 2014, 24)

Forskaren Schaalma et al (2004) sade också att det var viktigt då man utvecklar material och utbildning att man baserar innehållet på teorier och evidensbaserat material. Vid utvecklande av utbildningsprogram och stödmaterial måste programmen vara noggrant bearbetade.

Hälsofrämjande program har visat sig vara effektiva då de baseras på teorier och är evidensbaserade.

Det är viktigt att planerna baserar sig på teoretisk kunskap som en beskrivning på hur kunskapen korrelerar till ändring i beteendet.

Forskaren Schaalma et al (2004) konstaterar att sammandrag från tidigare studier visar att det var viktigt att erbjuda lärarna ett tydligt och bra material som är för-testat och visat sig fungera väl i undervisningen. Att erbjuda utbildning där lärarna får bekanta sig med och öva att använda materialet. Han betonar även att en högklassig utbildning är en förutsättning för en högklassig sexualfostran.

Det att man använder begreppet sexualfostran för barn i dagvården upplevdes problematiskt. Det är ett begrepp som vanligtvis relateras till ungdomar i pubertetsåldern och inte till småbarn. I studien kom det fram att en vanlig missuppfattning är att det hänvisar till vuxensexualitet och sexuella aktiviteter. Då en person missuppfattar begreppet sexualfostran på det här sättet, kan det vara ångestframkallande och konfliktfyllt. Det här kan ses som en klar risk för arbetsvälmående och en faktor som hindrar förverkligandet av sexualfostran.

En grupp informanter upplevde sexualfostran som någonting mycket svårt, uppskärnande och konfliktfyllt. Förverkligandet av sexualfostran i vardagen väckte negativa tankar hos dem. Forskaren Schaalma et al (2004) konstaterar i sin forskning att sexualfostran kan väcka ångest och upplevas besvärligt av den professionella. Han konstaterade också att i den utsträckning sexualfostran genomfördes grundade den sig långt på lärarens egen syn på ämnet och lärarens egen moraliska syn på sexualitet. Informanterna i studien nämnde även att en problematisk attityd till sexualiteten försvårade genomförande av sexualfostran inom dagvården.

Sexualfostran är en mycket viktig del av arbetet inom dagvården, som klart lider av att det inte finns tydliga direktiv för hur arbetet skall genomföras i vardagen. För en del är det en naturlig del av vardagen, men för en annan grupp är det mycket uppskärnande. De upplever sig inte alls delaktiga och vägrar att förverkliga sexualfostran i vardagen.

Huvudresultaten i studien relaterat till forskningsfrågorna är:

1.

Informanterna hade mycket kunskap och erfarenhet av sexualfostran av barn i dagvården.

Men dessutom kom det fram att då dagvårdspersonal saknar direktiv, utbildning och material, utvecklar de själva sin arbetsstruktur för det sätt på vilket de förverkligade sexualfostran i vardagen. Detta ledde klart till osäkerhet och förvirring som påverkade informanternas arbetsvälstånd.

2.

En stor del av småbarnspedagogerna ger sexualfostran aktivt och som en naturlig del av arbetet i sin vardag. De upplevde ämnesvalet viktigt, betonade vikten av att alltid beakta barnets ålder och mognadsnivå och att respektera familjernas önskan. Dessa informanter har en bra känsla av empowerment i sitt arbete.

3.

En annan grupp av informanterna upplevde att uppgiften att ge sexualfostran väcker många olika slags negativa känslor och funderingar hos dem. Dessa är att det är svårt,

konfliktfyllt och att det inte hör till arbetet inom dagvården. En del av informanterna kände sig inte bekväma i sin egen yrkesroll i att förverkliga sexualfostran i sin vardag. De nämnde även att de hade svårt att föra en dialog med kolleger och familjerna. Det upplevde också mycket oklara gränser om vad förverkligandet av sexualfostran innebar; vems ansvar, vem skall förverkliga, på vilket sätt, var och när.

Informanter som upplevde förverkligande av sexualfostran hindrande, var färre än de andra. Men de faktorer som informanterna lyfte fram har en mycket stor betydelse för arbetsvälmåendet på arbetsplatsen.

I denna begränsade delstudie kom det fram att inom dagvården finns det ett klart behov av att få nationella instruktioner för genomförandet av sexualfostran. Dessutom kom det fram önskemål om att utveckla ett utbildningsprogram. När ett utbildningsprogram tas fram är det bra att påpeka att det skall baseras på evidensbaserad fakta och att det är förtestat. Materialet skall vara av hög kvalitet. Det är viktigt att ge mera uppmärksamhet och att sträva efter att förbättra dialogen mellan medarbetare samt mellan personal och föräldrarna. Med dessa åtgärder kan man eventuellt minska den arbetsstress och obehagskänsla som flera professionella nämnde i studien.

Men det är mycket viktigt att poängtera att utbildning inte är den enda lösningen på utmaningarna utan att attityden hos personerna som deltar i utbildningarna har en mycket stor betydelse. Såsom Schaalma et al (2004) konstaterar: att inta ett nytt beteende och avstå från gamla vanor är en målinriktad process som innefattar ett allmänt beslutsfattande, planering, och motivation.

En slutsats från denna studie var att en stor del av småbarnsfostrarna har kunskap om vad sexualfostran innebär. De informanter som upplevde det möjligt att förverkliga sexualfostran hade positiva attityder, värderingar och normer. Det är troligt att dessa småbarnsfostrare hade färdigheter att ge barnen sexualfostran så att kunskapen, färdigheterna och attityderna är anpassade till barnets åldersnivå.

De sexualfostrare som upplevde arbetet hindrande hade inte kanske haft möjlighet att bekanta sig med de åldersenliga rekommendationerna som beskrivs i standarderna för sexualfostran och många av dem saknade kunskap om barnets sexuella utveckling.

Bland informanterna i denna grupp var det vanligare med mera negativa värderingar och

attityder. I dessa fall kan det vara möjligt att barnen inte får sexualkunskap som baserar sig på kunskap, färdigheter och positiva attityder som är anpassade till rätt åldersnivå. Det finns även en möjlighet att de inte förverkligar sexualfostran överhuvudtaget. Ett sätt att åtgärda dessa brister på arbetsplatsen är att skapa enhetliga instruktioner om hur sexualfostran skall förverkligas i dagvården och att sexualfostran skall nämnas i grunden för planen för småbarnsfostran. Det är också viktigt att utveckla utbildningsprogram och material som blir tillgängliga för småbarnspedagoger. Genom att sträva efter att göra sådana här förändringar, blir det möjligt att allt flera barn får sexualfostran i framtiden i dagvården och färre småbarnspedagoger upplever obehag, osäkerhet och konfliktfylldhet i sitt arbete samt att se sexualfostran som något svårt och utmanande.

9 KRITISK GRANSKNING

En av de större svagheter med studien var uppbyggnaden av enkäten. Enkäten var mycket omfattande, alla frågor var inte helt genomtänkta och vissa upprepningar förekom. Informanterna i studien gav också respons på att enkäten var för lång. De nämnde även att det skulle ha varit bra om man i enkäten hade beaktat barnens olika åldrar vid de olika frågorna.

En annan klar brist var sättet på vilket enkäten spreds ut till informanterna, det finns ingen exakt uppgift på till vem enkäten skickades och om alla eventuella intresserade personer inom dagvården blev informerade om studien, och om alla hade möjlighet att besvara den. De eventuella grupper av småbarnspedagoger som inte hade tillgång till att använda dator blev uteslutna från studien, vilket är beklagligt. Det borde ha funnits en möjlighet att fylla i enkäten i pappersform.

Att frågan som analyserats i den här studien, *Tankar som sexualfostran väcker hos informanten*, var öppen utan några begränsningar, gav informanterna möjlighet att fritt

tolka och beskriva de tankar som väcktes hos henne eller honom. Det här ser jag som en klar styrka i den här studien.

Den här studien ger även mycket viktig ny kunskap och beskriver småbarnspedagogers tankar om sexualfostran i dagvården. Denna nya kunskap kan utnyttjas då uppdragsgivaren Väestöliitto ry kommer att utveckla undervisningsmaterial och utbildning för småbarnspedagoger.

Tre förslag för vidare forskning

Det första förslaget är att studera om det är någon skillnad på tankarna beroende på vilken yrkesroll småbarnsfostraren representerar, om de är lärare inom småbarnspedagogik, socionom inom småbarnspedagogik eller barnskötare inom småbarnspedagogik. För att garantera en högre kvalitet på insamlingen av materialet kunde man tänka sig att skicka ut enkäten via de enskilda yrkesgruppernas fackförbund.

Mitt andra förslag är en studie där man kartlägger om det förekommer skillnader i tankarna hos småbarnspedagoger som representerar olika generationer. I det här fallet kunde man gruppera informanterna enligt födelseår. Exempelvis i denna studie var två tredjedelar av informanterna i åldern 41–50 år och över 51 år. De representerar baby boom-generationen, medan informanterna som representerar de yngre generationerna, generation X och generation Y, var endast en tredjedel.

För det tredje en fråga som informanterna kom fram med var en önskan att forska mera i jämställdhetsfrågan bland personal inom småbarnspedagogik.

Studiens relevans för arbetslivet

Denna studie analyserade en fråga från en nätbaserad enkät. Frågan gällde småbarnsfostrarnas tankar om sexualfostran. Resultaten från denna begränsade studie kan bidra med användbar information till uppdragsgivaren. Uppdragsgivaren Väestöliitto rys huvudsyfte med nätenkäten (2013) var att göra en kartläggande studie som skulle beskriva hur småbarnspedagoger ute på fältet ställer sig till sexualfostran för barn i dagvården i

Finland. En del av frågorna i enkäten är redan analyserade och andra är under analys. Baserat på den kunskap och information forskningen ger är det meningen att utveckla material och utbildning för småbarnspedagoger.

Resultat från denna studie har beaktats då:

När en tredelad bokserie om småbarns sexualfostran skapades. Böckerna, *Onnikuja ka-verukset 1-3*, publicerades av Västoliitto år 2014.

När en hemsida med kunskap om barn och sexualitet togs fram. Sidan riktar sig till småbarnsföräldrar och småbarnspedagoger. Sidan är tillgänglig på adressen: vaestoliitto.fi/lapsijaseksuaalisuus

En handbok om barn och sexualitet kommer att publiceras i slutet av år 2015. Syftet med publikationen är att småbarnspedagoger får kunskap och ett redskap som de kan använda som stöd för att förverkliga sexualfostran inom dagvården.

KÄLLOR

- Arcada *God vetenskaplig praxis i utbildning och forskning på Arcada*. Tillgänglig: https://my.arcada.fi/webfm_send/331 Hämtad 17.3.2014.
- Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt. 2012, Empowerment – ett modeord? I: Ole Petter Askheim & Bengt Starrin, red., 2012, *Empowerment, i teori och praktik*, Gleerups Utbildning AB, 9 – 17.
- Bancroft, John. 2009, Sexual development. I: J Bancroft, red., *Human sexuality and its problems*. London: Churchill Livingstone, Elsevier; 144 – 172.
- Brilleslijper – Kater, Sonja & Baartman, Herman. 2000, What do young children know about sex? Research on the sexual knowledge of children between the ages of 2 and 6 years. *Child Abuse Review*, Vol. 9, s. 166 – 182.
- Cacciatore, Raisa. 2006, Lasten ja nuorten seksuaalisuus. I: D Apter, L Väisälä & K Kaimola, red., *Seksuaalisuus*. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim. 478 s.
- de Graaf, Hanneke & Rademakers, Jany. 2011, The psychological measurement of childhood sexual development in Western societies: Methodological challenges. *Journal of sex research*, Vol 48 , Nr 2 – 3, s. 118 – 129.
- De Lamater, John & Friedrich, William, N. 2002, Human Sexual Development. *The Journal of Sex Reserach*, Vol 39, Number 1, February 2002, s. 10-14.
- Davies Sally Lloyd; Glaser, Danya & Kossoff, Ruth. 2000, Children's sexual play and behavior in pre-school settings: Staff, s perceptions, reports and responses. *Child Abuse and Neglect*, Vol 24, Number 10, s. 1329 – 1343.
- Eilertsson, Göran. 2005, *Enkäten i praktiken – En handbok för enkätmetoden*. Lund; Studentlitteratur; 157 s.
- Elo, Satu & Kyngäs, Helvi. 2007, The qualitative content analysis process, *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 62, nr. 1, s. 107-115.

- Estola, Eila; Alila, Kirsi & Jarmo Kinos. 2014, Henkilöstöä koskevia koulutuspolitiikan linjoja I: K. Alila, M. Eskelinen, E. Estola, T. Kahiluoto. J. Kinos, H-M. Pekuri, M. Polvinen, R. Laaksonen & K. Lamberg, red., 2014. *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä , 2014:12, s. 17. Tillgänglig: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi> Hämtad 15.9.2014.
- Forskningsetiska delegationen*. 2012, God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland. Tillgänglig: www.tenk.fi Hämtad 10.01.2015.
- Friedrich, William; Grambsch, Patricia; Broughton, Daniel; Kuiper, James & Beilke, Robert. 1991, Normative sexual behavior in children, *Pediatrics*, 88, s. 456 – 467)
- Friese Susanne. 2014, *Qualitative data analysis with ATLAS.ti*, Great Britain: SAGE, 279 s.
- Gordon, Betty; Schroeder, Carolyn & Abrams, Michael. 1990, Age and social-class differences in children's knowledge of sexuality, *Journal of clinical child psychology*, Vol.19, No.1, s. 33 – 43.
- Granskär, Monica & Höglund-Nielsen. 2012, *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*, Lund: Studentlitteratur, 249 s.
- Haglund, Bo & Tillgren, Per. 2009, *Forskning i hälsofrämjande arbete – ett interventivt forskningsområde med syfte att bidra till större social rättvisa*. Socialmedicinsk tidskrift, nr 2, s. 128 – 138.
- Kaeser, Frederick; Di Salvo, Claudia & Moglia, Ron. 2000, Sexual behaviors of young children that occur in schools. *Journal of sex education and therapy*, Vol 25, No.4, s. 277 – 285.
- Kakavoulis, Alexandros, 1998. Early childhood sexual development and sex education: A surveys of attitudes of nursery school teachers. *European early childhood research journal*, Vol. 6, No. 2, s. 55 – 70.

- Kastbom, Åsa; Larsson, IngBeth & Svedin, Carl Gustaf. 2012. Parent's Observations and Reports on the Sexual Behavior of 7 to 13 Years Old Children. *Reproductive System & Sexual Disorders*, Vol. 1, Issue 2, s. 1000107 – 1000112.
- Klemetti, Reija & Raussi-Lehto, Eija. 2014, *Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014 – 2020*. Tampere. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Opas 33, 243 s.
- Kosunen, Elise; Cacciatore, Raisa & Hervonen, Antti. 2003, Seksuaalisuus elämänkaareissa. *Duodecim*, 119, s. 209 – 216.
- Kosztovics, Anna. 2003, Rapport om barns sexualitet på 53 förskolor i Malmö. RFSU Malmö Tillgänglig: [http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/Rapporter-studier/Rapport%20barns%20sexualitet\(1\).pdf?epslanguage=sv](http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/Rapporter-studier/Rapport%20barns%20sexualitet(1).pdf?epslanguage=sv) Hämtad 10.1. 2014.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa. 1999, Sisällön analyysi, *Hoitotiede*, Vol. 11, nr 1/99, s. 3-12.
- Laaksonen, Reetta & Lamberg, Kirsi A. 2014, Varhaiskasvatus tilastojen varjossa bilaga 1, s. 61 – 88. I: K. Alila, M. Eskelinen, T. Kahiluoto, J. Kinos, H-M. Pekuri, M. Polvinen, R. Laaksonen & K. Lamberg. Estola, E; Alila, K; Kinos, J. (2014). *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. 2014:12 s. 109 – 111. Tillgänglig: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi> Hämtad 15.9.2014.
- Larsson, IngBeth & Svedin, Carl Göran. 2002, Teachers and parents reports on 3 – to 6-year-old children's sexual behavior – a comparison, *Child, Abuse and Neglect*, Vol 26 s. 247-266.
- Lindblad, Per; Gustafsson, Per; Larsson, Ingbeth & Lundin, Björn. 1995, Preschoolers' sexual behavior at day-care centres: An epidemiological study, *Child Abuse & Neglect*, Vol 19, No.5, s. 569 – 577.
- Mc Kee, Alan; Albury, Kath; Dunne, Michael; Grieshaber, Sue; Hartley, John; Lumby, Catharine & Mathews. 2010, *Healthy Sexual Development: A Multidisciplinary*

Framework for Research, *International Journal of Sexual Health*, nr. 22/2010, s. 14 – 19.

Nyberg Rainer & Tidström Annika. 2012, *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar*. 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 355 s.

Ryan, Gail. 1999, Childhood sexuality: A decade of study. Part I- Research and Curriculum development, *Child Abuse and Neglect*, Vol 24, No 1, s. 33-48.

Sandnabba N. Kenneth; Santtila Pekka; Wannäs Malin & Krook Katja. 2003, Age and gender specific sexual behaviors in children, *Child Abuse and Neglect*, number 27, s. 579-605.

Schaalma, Herman ; Abraham, Charles; Gillmore, Mary Rogers; Kok, Gerjo. 2004 Sex education as health promotion: What does it take?, *Archives of sexual behavior*, Vol 33, No, 3, s. 259 – 269.

Seksuaalikasvatuksen standardit. 2010, Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa*. Helsinki: THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos), 61 s.

Seksuaalikasvatuksen standardit. 2014, Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Toteuttamisohjeet* Helsinki: THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos), 32 s.

Stenbock-Hult, Bettina. 2013, *Hälsofrämjande – ett centralt område för dagens sjukskötare*. Vård i Fokus, nr, 44 – 48.

Undervisnings- och kulturministeriet. (2014), *Småbarnspedagogik. Arbetsgruppens förslag till nya förändringar*. Tillgänglig: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/smabarnspedagogik.pdf?lang=fi>. Hämtad 12.1.2015.

Temple, Bogusia & Young, Alys. 2004, Qualitative research and translation dilemmas, *Qualitative Research*, Vol. 4, No. 2, s. 161 – 178.

Tillgren, Per; Ringsberg Karin C; Olander, Ewy. 2014, Det moderna folkhälsoarbetet och dess utmaningar. I: K. Ringsberg, E. Olander & P. Tillander red., *Health Literacy. Teori och praktik i hälsofrämjande arbete*. Lund: Studentlitteratur, s. 19-45.

Trost, Jan. 2007, *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur, 168 s.

Väestöliitto, Tillgänglig https://vaestoliitto-fi./pa_svenska/ Hämtad 21.3 2014.

Världshälsoorganisationen (WHO) The Ottawa Charter for Health Promotion. Geneva: World Health Organisation. Tillgänglig:

<http://www.who.int/healthpromotion/conferences/7gchp/track2/en/> Hämtad 20.1.2014

BILAGOR

BILAGA 1 TABELL ÖVER DATABASSÖKNINGEN

Datum	Sökord	Databas	Träffar
27.12.2014	Sexuality education and childhood	Academic Search Elite	13 träffar, 1 fulltext från föräldrarnas synvinkel
27.12.2014	Kindergarten education	Academic Search Elite	6 träffar, 2 fulltexter från högstadiets synvinkel
27.12.2014	Sexual development	Academic Search Elite	20 träffar, från låg-, högstadiets synvinkel
27.12.2014	Children sexuality	Academic Search Elite	16 träffar, 1 inkluderades i studien
27.12.2014	Children sexuality NOT sexual abuse	Academic Search Elite	10 träffar
27.12.2014	Sexuality education and early childhood	Cinhal	2/1 inkluderades (samma som ovan)
27.12.2014	Sexuality development AND early childhood	Cinhal	1 träff, sjukhusmiljö
27.12.2014	Sexuality development AND early childhood	SAGE Journals	7 träffar
27.12.2014	Sexuality education AND early childhood NOT sexual abuse	SAGE Journals	Enbart sexuality education 598 träffar, med tillägg and EC och not SA 24 träffar
27.12.2014	Childhood sexuality	Pub Med	224 träffar
27.12.2014	Sexuality education NOT sexual abuse	Pub Med	2267 träffar, och NOT SA 9 träffar

BILAGA 2 VETENSKAPLIGA ARTIKLAR

forskning	ämne	grupp	metod	resultat
Davies et al 2000	sexuellt beteende	58 personal, barn 2-5 år	observation av personalen	Barnen uttrycker och visar mycket intresse för genitalierna
Kaeser et al 2000	sexuellt beteende	360 pojkar och 343 flickor, barn 5-7 år	observation av personalen	Personalen har baskunskap om barnets sexuella utveckling
Kakavoulis et al 1998	personalens attityder	284 personal	enkät	Sexualfostran är viktigt, utvecklingsnivå och åldersnivå bör beaktas
Kosztovics 2003	personalens attityder	397 personal	föreläsning, enkät	Gemensamt förhållningssätt hos personalen. Saknar utbildning i frågan. Personalen osäker om sitt förhållningssätt
Larsson et al 2002	sexuellt beteende	96 pojkar och 89 flickor, barn 3-6 år	observation av personalen	Barnen uttrycker mera sexualitet i hemmen än i dagvården
Lindblad et al 1995	sexuellt beteende	125 pojkar och 126 flickor, barn 2-6 år	observation av personalen	Observationsschema är lämpligt för att observera barns sätt att uttrycka sin sexualitet
Sandnabba et al 2004	sexuellt beteende	183 pojkar & 181 flickor, barn 2-7 år	observation av personalen	Sexuellt beteende hos barn ökar med åldern. Personalen har bra uppfattning om barnets sexuella utveckling

BILAGA 3 FÖLJEBREV TILL INFORMANTERNA

Spring

Pusuhippaa, lääkarileikkejä ja haikaravauvoja - tavallista arkea tai tarua päivähoidon arjesta.

Tämä tutkimus on suunnattu päivähoidon ja varhaiskasvatuksen työntekijöille. Kyselyssä kartoitamme ammattilaisten kokemuksia ja mielipiteitä alle kouluikäisten lasten seksuaalisuudesta sekä sen tukemisesta ja suojaamisesta. Kysymme myös arjen työtilanteissa toteutuvaa seksuaalikasvatusta. Jokaisen työntekijän oma kokemus on arvokas.

Kartoitamme tietoja lasten seksuaalisuudesta arjessa: tavallisista, usein toistuvista hetkistä ja ehkä myös mieleen jääneistä erityiskokemuksista. Tarkoitus on saada tietoa kaikesta siitä, mitä lapset tuottavat ja kysyvät kehoon, tunteisiin, ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen liittyen. Kysymme myös ammattilaisen toiveita oman työnsä tueksi.

Tulosten pohjalta haluamme tehdä materiaalia ammattilaisten ja kotien käyttöön. Pienten lasten seksuaaliterveyden tukeminen voi tapahtua parhaalla tavalla, kun meillä on tietoa juuri sinun kokemuksistasi ja toiveistasi!

Kysely on tärkeä ja vastaaminen ottaa vain muutaman hetken. Kysely on täysin anonyymi, vastaajia ei voi tunnistaa. Toivomme mahdollisimman monta vastausta ja näkökulmaa. Aivan lopussa muista painaa "Lähetä" -painiketta, jotta vastauksesi tallentuvat! Suuri kiitos osallistumisestasi!

10.5.2013 Väestöliitto Helsinki

Ylilääkäri Dan Apter
Asiantuntijalääkäri Raisa Cacciatore
Kätilö Susse Ingman-Friberg
Opiskelija Henriikka Tikkanen (Metropolia AMK)

BILAGA 4 GRUPPERING AV MATERIALET

INNEHÅLL FÖR SEXUALFOSTRAN

	Underkategori	Överkategori
... huomaan lasten olevan kiinnostuneita kehon osista ja kyselevän niistä paljon. Q 238	Ge kunskap om kroppen och möjlighet att studera den	Ämnen för sexualfostran
Tärkeä asia on, että lapsi kuitenkin tulee tietoiseksi jo varhain, että HÄNEN KEHO on hänen yksityisyyttä johon kellään ei ole lupa katsoa, koskea ilman lapsen lupaa! Q 157	Respektera självbestämmanderätt och gränser	
olen sitä mieltä että lapseilla on oikeus tietää miten tehdän vauvoja, ja miten he syntyvät. Satutarinoita on valhetta. Q 515	Befruktning och graviditet	
joidenkin lasten käyttämä seksuaalinen sanasto, tarttuu helposti... Q 310	Olämpliga ord och uttryck	
Olen itse sitä mieltä, että kun lapsilla on kysymyksiä niin niihin tulee vastata lapsen tasoisesti, hänen ikätasonsa huomioiden. Q 417	Utgående från barnets frågor	Tidpunkt för sexualfostran
Barnet har lätt att anförtro sig till, berätta och fråga en vuxen som är öppen och färdig att diskutera. Q 384	Närvaro och tillgänglighet	
olen pienten puolella, jossa ei lasten seksuaalisuus vielä niin näy. Potalla kyllä vertaillaan välillä mitä toisella on ja minulla ei. Q 202	Inte aktuellt i vardagen	
Seksuaalikasvatuksessa on tärkeää muistaa lapsen kehitys- ja ikätaso. Q 517	Beaktande av ålders- och mognadsnivå	Andra faktorer som påverkar sexualfostran
Vanhemmilta pitää kysyä, onko heidän mielestään ok käsitellä kyseessä olevaa asiaa lapsen kanssa. Q 274	Respektera familjens önskemål	
Lasten pitää saada olla lapsia niin kauan kuin mahdollista, ilman liikaa tietoa ja kuormitusta Q 429	Beskyddande av barndomen	
Vähän niinkuin hyvät tavatkin pitäisi oppia ensiksi kotona ja samaa linjaa jatketaan päiväkodissa. Q 73	Föräldrarnas ansvar	Vem skall ge sexualfostran
Mielestäni seksuaalikasvatus kuuluu päiväkotiin jos lapset haluavat asiasta tietää, mutta muuten se kuuluu vanhemmille. Q 433	En del av dagvårdarnas arbete	
media vastuuseen (varhaisillan tv-ohjelmat eivät ole aina todellakaan sopivia pienille lapsille, esim. Salkkarit) Q 200	Mediernas roll	
Toivoisin, että pääsisimme yhteiskunnassamme luonnollisempaan ja asialliseen suhtautumistapaan seksuaalisuuteen liittyen. Q 592	Samhällets atmosfär	

FAKTORER SOM MÖJLIGGÖR FÖRVERKLIGANDE AV SEXUALFOSTRAN

	Underkategori	Överkategori
Päivittäin kuulen ihan luonnollisella tavalla lasten puhuvan sukuelimistään ja ihmettelevän niitä. Pidän sitä luonnollisena ikään kuuluvana asiana. Q 335	Det är naturligt och viktigt	Accepterande attityder
Seksuaalikasvatus on luonnollinen osa arkea päiväkodissa. Q 579	Det hör till jobbet	
Seksuaalikasvatus tulee luonnollisesti siinä sivussa, kun lapsi on tekemisissä seksuaalisuuteensa terveesti, positiivisesti suhtautuvien ja hyvän itsetunnon omaavien aikuisten kanssa. Q 69	Att bearbeta sin egen sexualitet	Den egna sexualiteten
Kysymyksiin on kuitenkin helppo vastata silloin, kun tiimissä asioita on yhdessä käsitelty ja niihin on yhteiset näkemykset. Q 503	Teamarbets betydelse	Överenskommelser i arbetsgemenskapen

FAKTORER SOM HINDRAR FÖRVERKLIGANDE AV SEXUALFOSTRAN

	Underkategori	Överkategori
Siitä puhutaan aivan liian vähän ja tuntuu kuin siitä ei uskallettaisi puhua. Uskon sen johtuvan osittain siitä, ettei siihen ole annettu riittävästi työkaluja. Ilman ns. valmiita oppaita se ikäänkuin unohtuu eikä siihen keskitytä lainkaan. Q 494	Bland medarbetare	Brist på dialog
Koen sen toisinaan haasteellisena, lähinnä sen vuoksi, etten aina tiedä lapsen perheen näkemystä seksuaalikasvatuksesta. Q 481	Mellan föräldrar och dagvårdspersonalen	
Itsellä liian vähän tietoa lasten seksuaalikasvatuksesta: kaipaisin enemmän tietoa ja materiaalia. Q 262	Brist på kunskap	Svag professionell grund
Jag tycker att det ingenstans i utbildningsprogrammet nämns skilt om det? Q 470	Arbetsplatsen utan instruktioner	
Kanske det skulle vara bra med manual åt de vuxna... Q 299	Avsaknaden av material	
Ett ämne som är alltför lite behandlat och utbildningen är bristfällig... Q 476	Avsaknad av utbildning	
Mielestäni alle kouluikäiset lapset eivät tarvitse päivähoidon osalta seksuaalikasvatusta. Q 389	Problematiserande karaktär av begreppet sexualfostran	Begreppet sexualfostran
Tärkeä aihe, mutta hyvin haastava - ei todellakaan helppo asia. Q 111	Det är svårt, uppskärmande och konfliktfyllt	Försvarande attityder
Monesti törmää myös omiin asenteisiin ja estoihin, ei osaa käsitellä asioita tarpeesti "neutraalisti". Q 113	Att ha ett problematiskt synsätt till sexualiteten	
Peltään ehkäpä jonkinsortista leimautumista jos asiaa aletaan käsitellä työntekijä puolelta ja jos varsinkin työntekijä on miespuolinen. Q 250	Rädsla att bli missförstådd	Samhällets fördomar

BILAGA 5 ÖVERSÄTTNING AV CITATEN FRÅN FINSKA TILL SVENSKA

SVENSK ÖVERSÄTTNING

FINSK ORIGINAL TEST

1. Vilken typ av tankar har småbarnspedagoger om innehållet i sexualfostran för barn?

Ett sunt barn är intresserad av sin egen kropp Q 121

Alla har rätt till att bekanta med sig själv. Q 146

... jag har fäst uppmärksamhet vid att barnen är intresserade av kroppsdelarna och de frågar mycket om dem. Q 238

Ett barn som har värdesättande attityd och positiv bild av sin egen kropp, ger åt barnet en bra självbild något som följer med till vuxenlivet. Q 580

Jag jobbar med barn < 3år, Jag får dagligen se hur äkta och öppna de är. Den egna kroppen och dess funktioner är ännu en ny "dimension". Upplevelsen och känslorna de känner är helt naturliga, ingenting som måste gömmas eller känna sig blyg för. Q 116

Det är viktigt att barnet blir redan i tidig leder medveten om att HENNES/HANS kropp är ett eget privat område, något som ingen har rätt att titta på eller röra utan att barnet gett tillstånd till det. Q 157

Dessutom skall det berättas för barnet om vad korrekt sexual beteende är. Exempelvis att ingen får röra en annan på det området som en "baddräkt" täcke. Om en främmande vuxen 7 person föreslår någonting skall barnet svara nej och gå bort. Q 256

Det är viktigt att berätta för barnet att alla känslor hon/han känner är riktiga. Exempelvis barnet behöver inte låta någon annan krama henne/honom om det känns obekvämt... Q 375

Att betona att alla människors beröring inte är bra. Att själv komma ihåg att behandla barn väl exempelvis vid tvätt situationer. Q 13

Att respektera andras kroppar och egen kropp samt att lära sig att leva med olika slags känslor. Q 382

Barn vill veta exempelvis hur barn blir till. Det är viktigt att berätta för barnet på korrekt sätt (inte för detaljerat) och absolut inte berätta historier om storken. Q 123

Jag tycker att det är viktigt att öppet berätta hur det är, exempelvis hur Baby fröna kommer in i mammas mage. Att berätta sagor får barnen förvirrar barnet mera än då man talar öppet. Q 197

Jag är av den åsikten att barnen har rätt att veta hur barn blir till och hur de föds. Att berätta sagoberätteleser är att ljuga. Q 515

terve lapsi on kiinnostunut omasta kehosta Q 121

Jokaisen on oikeus tutustua itseensä Q 146

... huomaan lasten olevan kiinnostuneita kehon osista ja kyselevän niistä paljon. Q 238

Arvostava ja omasta kehosta iloitseva asenne luo lapselle eheää minäkuvaaja ja kannattelee vielä aikuisuudessakin. Q 580

Työskentelen alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Saan päivittäin olla todistamassa kuinka aitoja ja välittömiä he ovat. Heille oma keho ja sen toiminnot ovat vielä uusi "ulottuvuus" ja siihen liittyvät kokemukset ja tunteet täysin luonnollisia eikä niitä tarvitse piilotella tai ujustella. Q 116

Tärkeä asia on, että lapsi kuitenkin tulee tietoiseksi jo varhain, että HÄNEN KEHO on hänen yksityisyyttä, johon kellään ei ole lupa katsoa, koskea ilman lapsen lupaa! Q 157

Lisäksi lapselle pitää antaa tietoa oikeanlaisesta seksuaalikäyttäytymisestä. Esim. uikkarialueelle ei kukaan saa koskea, vieraiden aikuisten / ihmisten ehdotuksiin pitää vastata ei ja lahteä pois jne. Q 256

Lapsille tulisi viestittää että kaikki tuntemukset ovat oikein esim. toisten halailusta ei tarvitse pitää jos se ei itse lapselle sovi... Q 375

Että kaikkien kosketus ei ole hyvää ja muistaa itse myös kohdella lasta aina arvokkaasti esim. pesutilanteissa. Q 13

Toisen ja oman kehon kunnioittamista ja tunteiden kanssa elämisen opettelua Q 382

Lapset haluavat tietää esim. mistä lapset tulevat. Heille pitää keretä totuus siitä (ei liian kirjavasti) eikä sepittää terinoita haikaroista Q 123

Mielestäni lapsille on tärkeä kertoa asiat, esim. miten vauvansiemenet pääsevät äidin masuun yms. niin kuin asiat ovat ilman turhia satuiluja, jotka hämmentävät lasta mielestäni vielä enemmän kuin asioista puhuminen avoimesti. Q 197

olen sitä mieltä että lapsilla on oikeus tietää miten tehdän vauvoja, ja miten he syntyvät. Satutarinoita on valhetta. Q 515

Frågan om befruktning är ett ämne som jag tycker man ännu kan hålla som en "hemlighet" och någonting som familjerna själva ska ansvara för, då barnet är under skolåldern. Visst säger jag till barnet att mamma och pappa har gjort dig. Q 347

... några barn använder ord och uttryck som de själva inte ännu förstår innebörden på. Q 200

några barn sexuella ordförråd sprids lätt vidare...Q 310

Det som gör det utmanande är de olika sätt familjerna tänker på saken och hur de namnger olika delar av kroppen. Q 159

Ämnet behandlas om barnet tar det upp till diskussion. Q 163

Att sexualitet är något naturligt och att vi som vuxna bör möta barnens frågor så naturligt som möjligt. Q 523

Fostran skall utgå i barnens takt och från de frågor de ställer. Q 228

Jag anser att då barnet ställer en fråga skall den besvaras, på den åldersnivå som barnet är. Q 417

Jag tar det upp till diskussion då jag hör barnen tala om ämnet och de ställer frågor. För övrigt litat jag på att ämnet tas upp i hemmet. Q 120

Om barnet frågar då kan man svara, men för barn underskolåldern skall man inte överbetona ämnet. Q 181

Det är viktigt att man talar på nivå som är lämpligt för barn och utgående från barnets synvinkel, med andra ord då barnet frågar och fundera skall den svara. Q 449

Så enkelt och tydligt som möjligt, en förklaring på barnets nivå. Q 199

Sexualfostran borde vara neutralt och det får inte framkalla rädslor eller konfliktfyllda känslor hos barnet. q 100

På sätt och vis är det en helt naturlig sak, men sättet på hur det tas upp eller hur man talar till barnet är emellanåt invecklat. Det är viktigt att vara observant att man inte för läraaktig eller predikande. Q 129

Man skall själv vara öppen och känslig, ge barnet rum att fundera och ställa frågor. Q 553

Barnet har lätt att anförtro sig till, berätta och fråga en vuxen som är öppen och färdig att diskutera. q 384

Det är viktigt att, man talar och funderar tillsammans med barnet, så att barnet inte blir med känslor av rädsla eller ångest. Den vuxna skall alltid vara färdig att besvara tillägsfrågor. För mig är det lätt och naturligt att tala om ämnet. Q 153

Sexualfostran är någonting som inte kan tas från "en burk på hyllan". Det är fråga om att vara närvarande i vardagen, färdighet att registrera känslor, se situationer och vidsynthet. Q 229

Lisääntymisasiat ovat vielä alue joka saa mielestäni olla "salaisuus" ja perheen käsissä ennen kouluikää. Toki sanon että isä ja äiti on sinut tehnyt ;) Q 347

...osa lapsista käyttää sellaisia sanoja tai sanontoja, joita eivät itse vielä edes ymmärrä. Q 200

joidenkin lasten käyttämä seksuaalinen sanasto, tarttuu helposti... Q 310

Haasteita tuo eri perheiden erilaiset ajatukset ja kehon osan nimeäminen Q 159

Asiasta puhutaan, jos lapset ottavat asian puheeksi. Q 163

Att sexualitet är något naturligt och att vi som vuxna bör möta barnens frågor så naturligt som möjligt. Q 523

Kasvatuksen täytyy lähteä lapsen omassa tahdissa hänen kysymyksistään. Q 228

Olen itse sitä mieltä, että kun lapsilla on kysymyksiä niin niihin tulee vastata lapsen tasoisesti, hänen ikätasonsa huomioiden. Q 417

Otan sen keskusteluun kun lapset siitä itse puhuvat ja kysyevät. Muuten luotan että asiat käydään kotona läpi. Q 120

Jos lapsi kyselee niin sitten voi antaa vastauksia, mutta ei nyt tarvitsisi tyrkyttää väkisin alle kouluikäiselle. Q181

asioista puhutaan rehellisesti mutta lapsentasoisesti ja ehdottomasti lapsilähtöisesti, eli vastataan silloin kun lapsi sitä kysyy ja ihmettelee. Q 449

Mahdollisimman yksinkertainen ja selkeä, lapsen tasoinen selitys riittää. Q 199

Seksuaalikasvatus pitäisi olla neutraalia ja ei saa aiheittaa pelkoja tai ristiriitoja lapselle. Q 100

Toisaalta se on aivan luonnollinen asia mutta miten sen otta esille tai puhuu lapselle on välillä monimutkaista. Täytyy olla tarkkana ettei rupee liian opemaiseksi ja saarnaamaan Q 129

On oltava herkällä mielellä että antaa lapselle tilaa ihmetellä ja kysellä Q 553

Lapsen on helppo uskoutua ja kertoa ja kysellä avoimelta ja keskusteluun valmiilta aikuiselta mieltään askarruttavista asioista. Q 384

On myös tärkeää, että asiat kerrotaan yhdessä keskustellen ja pohtien, jotta lapselle ei jää pelkoja tai ahdistuksia asioista. Ollaan aina valmiita vastaamaan lisäkysymyksiin. Aiheesta keskusteleminen on minulle itselleni helppoa ja luonnollista. Q 153

Seksuaalikasvatusta ei voi ottaa purkista hyllyltä. Se on arjen läsnäoloa, kykyä nähdä tunteita ja tilanteita ja viisutusta ja avarakatseisuutta. Q 229

Jag tycker sexualfostran för barn under skolåldern kan bra berättas i samma form som sagoberättelser. Q 594

Ett ämne som väldigt lite kommer upp i dagvården. Q 127

Jag tycker det är någonting som snarare hör till skolan. Q 370

Jag jobbar med små barn, där er man inte barnens sexualitet. Då barnet sitter på "pottan" brukar barnen sinsemellan jämföra vad andra har och de inte har. q 202

I sexualfostran är det viktigt att komma ihåg att komma ihåg barnets utvecklings- och åldersnivå. Q 517

Att förverkliga det så att man beaktar barnets mognadsnivå, är det fråga om ett sätt att stöda barnets helhetsutveckling. Q 564

Barnens frågor skall besvaras så att åldersnivån skall beaktas, svaren skall vara ärliga och uttryckta så att barnet förstår dem. Allt kan man inte och behöver inte heller gå detaljerat igenom. Q 273

Små barn är öppna och nyfikna. De behöver vuxna, som berättar för dem på en åldersnivå om sexualitet och frågor som de väcker. Q 276

Det är lättare för småbarn att bekanta sig med sexualitet och den egna kroppen än det är för lite äldre barn... Q 349

Jag tycker att sexualfostran i dagvården hörs först då barnen är > 5år eller för dem som går i förskolan. Q 93

I förskolan skulle det vara ett viktigt ämne att ta upp på en åldersenlig nivå. Q 233

Att beakta barnets åldersnivå och familjens önskemål måste alltid beaktas inom dagvården. Q 259

Man måste fråga föräldrarna om det tycker det är ok att diskutera frågan med barnet. Q 274

Det är också viktigt att berätta för föräldrarna, vad och på vilket sätt vi har talat om ämnet. Q 275

En del föräldrar vill själva besvara frågorna och de blir sårade om man gör det inom dagvården. Q 485

En förälder konstaterade, då vi berättade att frågor om hur barn blir till, kommit upp i barngruppen, att det är fint att dagvården och skolan sköter upplysningen. Q 22

Det finns inget behov för barn under skolåldern, det bara förvirrar och skrämmer det lilla barnet i onödan. Q 194

Barnen skall få vara barn så länge det är möjligt, utan för mycket information och belastning. Q 429

Det är svårt att veta vad är, på barnets nivå, hur barnen uppfattar frågorna, barndom skulle man inte vilja förkorta,

alle kouluikäisten lasten seksuaalikasvatus saa mielestäni olla "sadunomasten" tarinoiden muodossa. Q 594

Todella vähän esillä oleva aihealue päivähoitossa. Q 127
mielestäni se kuuluu paremminkin kouluun Q 370

olen pienten puolella, jossa ei lasten seksuaalisuus vielä niin näy. Potalla kyllä vertaillaan välillä mitä toisella on ja minulla ei. Q 202

Seksuaalikasvatuksessa on tärkeää muistaa lapsen kehitys- ja ikätaso. Q 517

Oikealla tavalla toteutettuna, lapsen kehitystason mukaisesti osa lapsen kokonaiskehityksen tukemista Q 564

Mielestäni lasten kysymyksiin pitää vastata ikätaso huomioiden rehellisesti ja lapsentajuisesti. Kaikkeaa ei toki voi eikä tarvitse käsitellä yksityiskohtaisesti. Q 273

Pienet lapset ovat avoimia ja uteliaita. He tarvitsevat aikuisia, jotka kertovat heille ikätasoisella tavalla seksuaalisuudesta ja sen herättämistä kysymyksistä. Q 276

Pienten lasten seksuaalisuus ja omaan kehoon tutustuminen on jotenkin helpompaa, kuin jo vähän isompien lasten (4-7.v)..... Q 349

Seksuaalikasvatus kuuluu mielestäni päivähoitossa vasta yli 5vuotiaille ja esikoululaisille. Q 93

Eskarilaisilla asia olisikin jo hyvä tuoda ikätason mukaisesti esille Q 233

Lasten ikätason huomioiminen ja lasten perheiden toiveet täytyy aina huomioida päivähoitossa. Q 259

Vanhemmilta pitää kysyä, onko heidän mielestään ok käsitellä kyseessä olevaa asiaa lapsen kanssa. Q 274

On myös tärkeää kertoa lapsen vanhemmille, mitä olemme puhuneet ja millä tavoin Q 275

Joskus vanhemmat itse haluavat vastata näihin kysymyksiin ja jopa loukkaantuvat, jos niihin vastataan. Q 485

Eräs vanhempi totesi, kun kerroimme lapsiryhmän esittämistä kysymyksistä vauvan tulemiseen, että hyvä kun päiväkotit ja koulu huolehtivat tämän tiedottamisen. Q 22

Ei tarvetta alle kouluikäiselle, hämmentää ja pelottaa mielestäni turhaan pientä lasta Q 194

Lasten pitää saada olla lapsia niin kauan kuin mahdollista, ilman liikaa tietoa ja kuormitusta Q 429

Tuntuu hankalata tietää mikä on lapsen tasoista, miten he ymmärtävät asiat. Lapsuutta ei haluaisi lyhentää, asiat

ämnens borde få komma upp i sin tid. Q 372

Det är viktigt att fundera på den här naturliga delen av livet, sätt ur en synvinkel som beaktar barnets säkerhet och utveckling. Q 191

Sexualfostran borde vara mera neutralt, den får inte skapa rädsla och förvirring hos barnet. Q 100

Sexualitet är också en del av ett litet barns liv, men det är viktigt att betona att det inte tas upp på ett sådant sätt som ett barn inte hanterar det. Q 174

Barnet borde få utvecklas på den egna förståelsenivån. Q 156

Om barnet frågar då kan man svara, men för barn underskolåldern skall man inte överbetona ämnet. Q 181 det är nog lite som med andra bra vanor, först skall man lära sig dem hemifrån och sedan fortsätter man på samma linje inom dagvården. Q 73

Sexualfostran för småbarn är långt familjens ensak, varje familj vill berätta på sitt eget sätt och i sin egen takt. Q 391

Jag tycker att sexualfostran för barn under skolåldern skall lämnas på familjens ansvar/föräldrarnas omdöme. Q 445

Sexualfostran för till dagvården om barnen vill veta om ämnet, men förövrigt hör det till föräldrarna. Q 433

Jag tycker att barnens sexualfostran huvudsakligen hör till familjen, men om det i dagvården visar sig att det finns behov i gruppen, kan frågan behandlas på en allmän nivå, inte speciellt riktat till ett specifikt barn. Q 148

Jag tänker att det är ett ämne som också är svårt för familjen och då svarar jag hellre på barnens frågor så gott jag kan. Om jag ser behov i gruppen kan jag vid behov exempelvis ta upp frågan om rätten till den egna kroppen. Q 282

Baserat på frågorna, märker att jag tänker så att sexualfostran, för barn under skolåldern, är familjens sak i de fall då det gäller frågor om samlag. Q 425

Median skall bära sitt ansvar (TV program som visar på förkvällen är ofta inte lämpliga för små barn, exempelvis Salkkarit) Q 200

Det visas för mycket bar hud i median. Jag vill inte beskydda barnen från sexualitet, men nog från sex. Q 54 Någon gång är det tillfällen där man funderar på om barnet har sett/hört något som inte är på en lämplig åldersnivå för barnet (dataspel/-program). Q 211

Det är glädjande att man börjar tala och beakta barn under skolålderns intresse för det motsatta könet. Q 502

saisivat tulla ajallaan. Q 372

On hyvä pohtia ko. Luonnollista elämänsosaa lapsen turvallisuuden ja kehityksen kannalta. Q 191

Seksuaalikasvatuksen pitäisi olla neutraalia ja ei saa aiheuttaa pelkoja ja aristiriitoja lapselle. Q 100

Seksuaalisuus kuuluu pienenkin lapsen elämään, mutta on tärkeää ettei sitä tuoda liikaa sellaisessa muodossa jota pieni lapsi ei kykene käsittelemään Q 174 Lapsen tulisi saada kasvaa oman ymmärrystason mukaan. Q 156

Jos lapsi kyselee niin sitten voi antaa vastauksia, mutta ei nyt tarvitsisi tyrkyttää väkisin alle kouluikäiselle. Q 181 Vähän niinkuin hyvät tavatkin pitäisi oppia ensiksi kotona ja samaa linjaa jatketaan päiväkodissa. Q 73

pienten lasten seksuaalivalistus kuuluu mielestäni pikäلتi perheille, jokainen perhe haluaa asioista omalla laillaan ja omaa tahtia kertoa. Q 391

Mielestäni alle kouluikäisten seksuaalikasvatus tulee jättää perheiden vastuulle/ vanhempien harkinnan varaan. Q 445

Mielestäni seksuaalikasvatus kuuluu päiväkotiiin jos lapset haluavat asiasta tietää, mutta muuten se kuuluu vanhemmille. Q 433

Mielestäni lasten seksuaalikasvatus kuuluu pääasiassa vanhemmille, mutta päivähoidossa sitä voidaan myös antaa jos siihen näyttää olevan ryhmässä tarvetta noin yleisellä tasolla ei erityisesti vain joillekin lapsille Q 148 Ajattelen, että aihe voi olla vanhemmillekin hankala ja mieluummin vastaan lasten kysymyksiin parhaani mukaan ja tarvittaessa opetan esim. oikeuksia omaan kehoon jos näen ryhmässä siihen tarvetta. Q 282

Kysymysten perusteella huomaan ajattelevani siten, että alle kouluikäisten lasten seksuaalikasvatus siltä osin, että käydään läpi esim. yhdyntä, kuuluu kodille. Q 425

-media vastuuseen (varhaisillan tv-ohjelmat eivät ole aina todellakaan sopivia pienille lapsille,esim.Salkkarit) Q 200

Mediassa liikaa paljasta pintaa. En halua suojella lasta seksuaalisuudelta, mutta seksiltä kylläkin Q 54

joskun on tilanteita joissa miettii, onko lapsi nähnyt/kuullut jotain mikä ei ehkä ole ollut ikätasoon sopivaa (esim. tietokonepelit/-ohjelmat) Q 211 Positiivista, että asiasta aletaan puhua ja huomioidaan myös alle kouluikäisten lasten kiinnostus toiseen sukupuoleen. Q 502

Jag hoppas att vi i samhället kunde nå ett naturligare och sakligare sätt att ställa oss till sexualitet. Q 592
Nuförtiden känns det som om det redan finns för mycket av det här ämnet och att det syns för mycket över allt. Q 596

Det är beklagligt att småbarn får via omgivningen (tex. Porrkanaler) en felaktig bild av vad sexualitet är. Q 305
Det skulle vara bra, om barnet skulle få vara fri från sexual roller och från de krafter som marknadsvärden hämtar med sig. Q 472

2. Vilka faktorer möjliggör förverkligandet av sexualfostran?

Det är en del av vardagen och det som barnen frågar. Q 423

Naturligt och det hör till livet, det är viktigt att besvara då saken är aktuell. Q 570
Varje dag hör jag barnen tala på ett naturligt sätt om sina könsorgan och fundera på dem. Jag anser det vara någonting naturligt som hör till livet. Q 335
Det är viktigt, att man talar om frågor som gäller sexualitet med barnen. För att ämnet skall bli en naturlig del av livet och att det är ett ämne som man kan öppet tala om. Q 344

Det är viktigt att hålla ämnet framme och öppet, så att det upplevs som ett naturligt och ett ämne som barnen vågar tala om. Q 50

Sexualitet hör också till ett litet barns liv, men det är viktigt att komma ihåg att sättet på hur man tar upp ämnet är på ett sådant sätt som ett litet barn kan hantera. Q 174

Det är positivt tänkande och man kan inte tillräckligt betona hur viktigt ämne det är fråga om. Q 557

Bra, att ämnet tas upp till diskussion då barnen är små. Då blir ämnet inte tabu. Q 67

Sexualfostran ges om inte varje dag så i alla fall varje vecka. Q 81

Det är ett lika viktigt och naturlig del område av småbarnsfostran. Någonting som inte går att avskilja som en helhet från småbarnsfostran. Q 561

Det väcker tanken att, det är någonting som hela tiden görs utan att namnge det som sexualfostran. Q 332

Det är viktigt, att de vuxna som jobbar inom småbarnsfostran, är du med sig själva och sin egen sexualitet. Q 383

Toivoisin, että pääsisimme yhteiskunnassamme luonnollisempaan ja asialliseen suhtautumistapaan seksuaalisuuteen liittyen. Q 592

nykyään tuntuu että näitä asioita on jo liikaakin nähtävillä jokapuolella. Q 596

Valitettavasti pienetkin lapset saavat ympäristöstä (esim. pornokanavat) vääränlaisia kuvia seksuaalisuudesta Q 305

Oikeasti olisi hienoa, jos lapsi saisi olla lapsi vapaana seksuaalirooleista ja markkinamaailman muokkaavista voimista. Q 472

Luonnollista ja kuuluu elämään, vastauksia annettava jos asia on ajankohtaista Q 570

Päivittäin kuulen ihan luonnollisella tavalla lasten puhuvan sukuelimistään ja ihmettelevän niitä. Pidän sitä luonnollisena ikään kuuluvana asiana. Q 335

On tärkeää, että seksuaaliasioista puhutaan lasten kanssa, jotta se tulisi luonnolliseksi asiaksi elämässä, ja että se olisi asia mistä voi puhua avoimesti. Q 344

Aihetta on tärkeä pitää esillä ja avoimena niin, että se jää luontevaksi osaksi ja aiheeksi, josta lapset uskaltavat keskustella. Q 50

seksuaalisuus kuuluu pienenkin lapsen elämään, mutta on tärkeää ettei sitä tuoda liikaa sellaisessa muodossa jota pieni lapsi ei kykene käsittelemään Q 174

Myönteistä ajattelua ja asian tärkeyttä ei voi liikaa korostaa. Q 557

Hyvä, että asia otetaan jo puheeksi lasten ollessa pieniä. Asia ei silloin muutu tabuiksi. Q 67

Kuitenkin seksuaalikasvatusta annetaan varmaan jollei päivittäin niin ainakin viikottain. Q 81

Se on yhtä tärkeä ja luonnollinen osa kasvatusta kuin mikä tahansa kasvatuksen osa-alue, ei sitä voi erottaa kasvatuksesta kokonaisuutena. Q 561

Ajatuksen siittä, että sitä tavallaan koko ajan tehdään nimeämättä sitä seksuaalikasvatukseksi. Q 332

On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa työskentelevät aikuiset ovat itse sinut itsensä ja seksuaalisuutensa kanssa. Q 383

Det är viktigt men det förutsätter att man pratar till barnet på åldersenlig nivå och den vuxna måste vara "du" med de ämnen som ingår i sexualfostran (det gäller även de överraskande frågor som barnen ställer). Q 488

Det är viktigt att ha förståelse för sexualitetens betydelse för barnets tillväxt och utveckling samt de värderingar personen själv har i frågan. Q 593

Det är viktigt att beakta åldersnivån och det viktigaste är att inte själv bli förvirrad av frågorna, därför är det viktigt att bearbeta sin egen sexualitet. Q 440

Med förskolebarn går man i sexualfostran redan igenom ämnen som är rätt svåra. Fostraren måste också själv vara du med sin egen sexualitet och inte bli förvirrad över barnens gemensam lekar och språkanvändning. Q 368

Om frågan blir aktuell i barngruppen, strävar jag till att söka fram information eller så diskuterar jag frågan med kolleger. Jag har en känsla att det helt klart behövs mera information. Q 560

Det är lätt att besvara frågorna då man tillsammans i teamet gått igenom ämnet och kommit till en gemensam åsikt. Q 503

Tärkeää mutta edellyttää että puhutaan lapselle ikätason mukaan ja aikuisen oltava "sinut" seksuaalikasvatukseen liittyvien asioiden kanssa (sis. myös lapsilta tulevat yllättävätkin kysymykset). Q 488

Tärkeää olla tietoinen seksuaalisuuden merkityksestä lapsen kasvuun ja kehitykseen ja omista arvoistaan ko. Asiassa Q 593

Tärkeää on ikätason huomioiminen ja kaikkein tärkeintä on olla hämmentymättä kysymyksistä, joten oman seksuaalisuuden käsitelly tarpeellista Q 440

Esikouluikäisten kanssa seksuaalikasvatuksessa käsitellään usein jo melko hankaliakin asioita ja kasvattajan täytyy itsekin olla sinut oman seksuaalisuutensa kanssa ja olla häkeltymättä lasten keskinäisistä touhuista ja kielenkäytöstä. Q 368

Jos asia tulee ajankohtaiseksi lapsiryhmän kautta, pyrin hankkimaan tietoa tai keskustelemaan siitä kolleegoiden kanssa. Koen, että asiasta tarvitsisin selkeästi enemmän tietoa. Q 560

Kysymyksiin on kuitenkin helppo vastata silloin, kun tiimissä asioita on yhdessä käsitelty ja niihin on yhteiset näkemykset. Q 503

3. Vilka faktorer hindrar förverkligandet av sexualfostran?

Det är ett ämne som man mera borde tala om i arbetsgemenskapen gemenskapen, det är ju en helt vanlig sak som hör till barnens liv. Q 56	Asiasta pitäisi keskustella enemmän työyhteisössä, kyseessä on kuitenkin ihan tavallinen lasten elämään kuuluva asia. Q 56
Det är någonting som det talas alldeles för lite om och det känns som om man inte vågar tala om ämnet. Jag tror det delvis beror på, att det har inte givits tillräckligt med verktyg för det. Utan så kallad färdiga manualer glöms det lätt och man fäster inte överlag uppmärksamhet på det. Q 494	Siitä puhutaan aivan liian vähän ja tuntuu kuin siitä ei uskallettaisi puhua. Uskon sen johtuvan osittain siitä, ettei siihen ole annettu riittävästi työkaluja. Ilman ns. valmiita oppaita se ikäänkuin unohtuu eikä siihen keskitytä lainkaan. Q 494
Det här är någonting som inte överlag har behandlats inte under utbildningstiden och inte heller nu i arbetslivet. Det är först vid "problemsituationer" som man på arbetsplatsen talar litet om ämnet. Q 588	Tätä puolta ei oikeastaan ole käsitelty sen paremmin kouluaikana kuin nyt työelämässäkään, vasta "ongelmatilanteissa" on työpaikalla ollut hieman puhetta. Q 484
Det finns mycket att korrigera i dagvårdspersonalens attityder, eftersom många i personalen anser att det sexualfostran inte för till dagvården och att man inte skall tala till barnen om det. Q 588	Päivähoidon henkilöstön asenteissa on paljon muututtavaa, koska moni henkilöstöstä kokee ettei asia kuulu varhaiskasvatukseen eikä siitä tulisi puhua lapsille. Q 588
Positivt, men för många är det lättare att lära ett barn att skrinna , än att tala om sexualitet. Q 352	Myönteisiä, mutta monille on helpompaa opettaa lapsi luistelemaan, kuin puhua seksuaalisuudesta. Q 352

Stundvis upplever jag det väldigt utmanande, främst av den åsikten, att man inte alltid vet barnets familjs syn på sexualfostran. Q 481

Det finns inte exempelvis information i vilken grad föräldrarna/familjerna skulle neka eller ge lov till att förverkliga sexualfostran i dagvården. Q 466

Familjerna är olika och man talar om saker på olika sätt/öppnare. Q 184

En osäkerhet på hur det i hemmen talas om dessa ämnen, exempelvis hur bebisar föds, hur barn blir till Q 8 Någon gång blir föräldrarna förvirrade över händelser som är naturliga i barnets utveckling. Man får ofta påminna att "läkarleken" är någonting som hör till åldersutvecklingen. Q 275

i mångkulturell omgivning kan det vara svårt att förutse föräldrars åsikter och tankar angående sexualfostran. Om föräldrarna förbjuder att man inte får gå igenom ämnet med barnet, kan man säga åt barnet att hon/han skall prata hemma med föräldrarna om ämnet. Q 275

Jag jobbar med barn med mångkulturella bakgrunden och emellanåt är det svårt att diskutera små barns sexuella beteende med dem, eftersom ämnet är tabu för dem och även mindre insidenser är straffbara i deras kultur (exempelvis onani) Q 49

Jag har själv för lite kunskap om barns sexualfostran: Jag skulle vilja ha mera kunskap och material. Q 262

Redan det väcker tankar, hur beskriver man småbarns sexualfostran. Q 424

Det talas lite om det, man vet inte riktigt vad skulle vara att tala om/veta om. Q 388

Jag tycker att det ingenstans i utbildningsprogrammet nämns skilt om det? Q 470

Svårt, bland annat av den orsaken att hur man skall behandla frågan med barn är på inte sätt instruerat. Q 465 Det skulle vara bra, om det fanns färdigt material för sexualfostran för barn... Nu känns det som om baserat på eget sunt förnuft och baserar det på vardagskunskap. Q 125

Vid knepiga situationer skulle det vara bra om det fanns tillhands material om ämnet exempelvis, då man tar ämnet till diskussion med föräldrarna. Q 125

Ett svårt ämne, jag skulle önska mera material på en nivå riktat till barn exempelvis sagoböcker, som stöd för att behandla ämnet. Q 126

Kanske det skulle vara bra med manual åt de vuxna... Q 299

Koen sen toisinaan haasteellisena, lähinnä sen vuoksi, etten aina tiedä lapsen perheen näkemystä seksuaalikasvatuksesta. Q 481 eikä ole tietoa esim. siitä missä määrin vanhemmat kieltäisivät/myöntäisivät kyseisen toiminnan päiväkodissa. Q 466

Perheet ovat erilaisia ja asioita puhutaan erilailla/avoimmin. Q 184

Epävarmuutta siitä, miten lapsella samoista asioista kotona puhutaan, esim vauvan syntyminen, alkunsa saaminen Q 8

Luonnolliset asiat kehityksessä hämmentävät välillä vanhempia, ja on usein kerrattava että lääkarileikit kuuluvat ikään. Q 493

Monikulttuurisessa ympäristössä vanhempien mielipiteitä ja ajatuksia seksuaalikasvatukseen liittyen on hyvin vaikea ennakoida. Jos vanhemmat kieltävät asioiden käsittelemisen lapsensa kanssa, voi lapselle sanoa, että hänen pitää jutella asioista kotona. Q 275

Toimin monikulttuuristen lasten kanssa ja pienten lasten seksuaalinen käytös on vaikeaa käydä läpi vanhepien kanssa, joille aihe on tabu ja pienetkin teot ehkä rangaistavia (esim. unnutus) Q 49

Itsellä liian vähän tietoa lasten seksuaalikasvatuksesta: kaipaisin enemmän tietoa ja materiaalia. Q 262

Jo asiana itsessään se herättää kysymyksiä, miten määritellään pienten lasten seksuaalikasvatus Q 424

Siitä puhutaan hyvin vähän, ei oikein tiedä mistä olisi hyvä puhua/tietää Q 388

Opetussuunnitelmissa sitä ei mielestäni mitenkään erikseen mainita? Q 470

Vaikeita, osittain sen vuoksi, ettei asian käsittelyä lasten kanssa ole mitenkään ohjeistettu Q 465

Olisi hyvä, jos olisi valmista materiaalia lasten seksuaalikasvatukseenNyt tuntuu,että jokainen toimii terveen järjen varassa arkitietoon pohjautuen. Q 150

Pulmallisissa tilanteissa olisi hyvä jos olisi käytössä aiheen käsittelyyn liittyvää materiaalia esim vanhempien kanssa asian esille ottamiseksi. Q 125

Hankala aihe, johon toivoisin lisää lapsen tasoista materiaalia esim. satukirjoja, joiden avulla lähestyä aihetta. Q 126

Ehkä joku opas aikuisille asiasta olisi hyvä ... Q 299

Det här är en ämne, som det inte egentligen alls varit tal om i skolningarna, det har inte heller kommit upp i arbetslivet. Det är fråga om ett ämne som jag skulle vilja mera information om. Q 487

Ett ämne som är alltför lite behandlat och utbildningen är bristfällig... Q 476

Sexualfostran är ortfarande ett ämne som är för många småbarnsfostrare ännu "svårt". Man måste få mera utbildning i ämnet. Q 84

Jag tänker, om det är så att dagvården borde satsa på det mera i framtiden, då behövs det utbildning och träning. Q 84

Sexualfostran borde utökas och personalen borde få utbildning i ämnet, för annars kan det bli skadligt för barnet, om den vuxna inte har ämnet under kontroll. Q 196

Det talas alldeles för lite om det, det gäller också många andra saker. Utbildningsnivån är nuförtiden mycket brokigt, det finns många arbetare vars tankar jag inte vet. Q 479

Det är så lång tid sedan min grundutbildning, så jag skulle vilja ha vidareutbildning i ämnet. A 480

Jag anser att barn under skolåldern inte behöver sexualFOSTRAN i dagvården. Q 389

Jag tycker att orden "sex/sexuell..." borde inte ens höra till barnets vokabulär och man skall inte använda dem med barn. Q 454

Jag tycker det är viktigt att lyfta fram till diskussion frågor som berör detta ämne mera och mera öppet. Det skulle vara bra att öppna begrepp och tillsammans fundera vad vad sexualitet och sexualfostran egentligen är och kunde vara i vår vardag. Ofta känns det, som om man associerar det främst till sex och fortplantning, och däremot glömmer man kunskapen om kroppsligheten och att känna sin egen kropp. Q 342

Sällan frågas det någonting som berör sexualitet eller sex. Q 362

Jag märker ofta i mitt arbete, att en del av fostrarna behöver hjälp i frågan hur man stöda barnets sexuella tillväxt, de är själva en aning förvirrade, hur de ska fungera och vad skall de svara då barnet frågar som gäller sexualitet. Q 267

Tämä on asia, josta ei ole koulutuksessa ollut juurikaan puhetta eikä ole tullut esille myöskään työelämässä.

Aihepiirinä siis sellainen johon kaipaisin lisää tietoa. Q 487

Liian vähän käsitelty asia ja koulutus asiaan puutteellista... Q 476

Osalle ammattikasvattajista lasten seksuaalikasvatus yhä "vaikeaa". Aiheesta pitäisi saada enemmän koulutusta. Q 501

Ajattelen, että mikäli päivähoidon tulisi siihen enemmän tulevaisuudessa panostaa, asiasta tarvittaisiin koulutusta ja perehdytystä. Q 84

seksuaalikasvatusta tulisi lisätä, ja työntekijän tulisi saada koulutusta aiheeseen liittyen, muuten voi tehdä hallaa lapselle jos ei työntekijänä ole asia hallussa Q 196

Siitä puhutaan liian vähän, niinkuin monesta muustakin asiasta. Koulutustaso on kovin kirjava nykyään, on paljon työntekijöitä, joiden ajatuksista en tiedä. Q 479

Koulutuksestani on niin kauan, että kaipaisin jo täydennyskoulutusta ko. aiheesta. Q 480

Mielestäni alle kouluikäiset lapset eivät tarvitse päivähoidon osalta seksuaalIKASVATUSTA. Q 389

Varsinaisesti sana "seksi/seksuaalinen..." ei mielestäni tulisi edes kuulua lapsen sanastoon eikä sitä mielestäni tulisi edes käyttää lasten kanssa. Q 454

Minusta olisi tärkeää nostaa tähän liittyviä asioita keskusteluun enemmän ja avoimemmin. Olisi hyvä avata käsitteitä ja miettiä yhdessä mitä seksuaalisuus ja seksuaalikasvatus oikeastaan on ja voisi arjessamme olla. Usein tuntuu, että sen ajatellaan liittyvän lähinnä seksiin ja lisääntymiseen, kun taas kehollisuus ja oman ruumiin tunteminen unohdetaan. Q 342

Harvoin kysytään mitään seksuaalisuuteen tai seksiin liittyvää. Q 362

Työssäni huomaan usein, että osa kasvattajista tarvitsee lasten seksuaalisen kasvun tukemiseen apua, ovat itse vähän hämmentyneitä, kuinka toimia ja mitä vastata kun lapsi kysyy seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Q 267

Konfliktfyllt, på sätt och vis är frågan naturlig men å andra sidan är det mycket svårt att närma sig från barnets synvinkel. Q 320

EN SVÅR SAK, SYND NOG TABU. Q 377

En aning konfliktfyllda känslor, hur mycket riktigt skall dagens barn måste veta. Q 439

En rädsla att inte i onödan hämta kunskap åt barnen, som är helt främmande för dem. Q 246

Förvirring, vad borde det vara. Q 400

Jag är lite spänd själv, hur jag själv skulle ställa mig till det. Q 436

Nog är det en aning förvirrande om ett litet barn ställer frågor om änet, men jag är ändå av den åsikten, att det här är en fråga som hör till dagvården. Q 435

Det är lite hemligt ämne, som gör att vuxna också blir förvirrade. Q 396

Jag upplever det inte lätt. Jag skulle önska att jag kunde förhålla mig naturligare. Q 32

Ofta möter man sina egna attityder och begränsningar, man kan inte hantera ämnet tillräckligt "neutralt". Q 113
På det sätt som arbetaren bemöter barnets sexualitet beror säkert till största del på hans/hennes egen förhållande till sexualitet och på egna erfarenheter från den egna barndomstiden. För endel är det här lätt och för andra väldigt svårt. Q 104

Man skall inte blanda det att man stryker och omvårdnad till en negativ seuell incidens. Barnen behöver närhet och beröring, Q 212

Man är kanske rädd för att bli stämplad på något sätt, ifall att man börja bearbeta frågan från arbetstagarens synvinkel och främst då om arbetaren är en man. Q 250

Ristiriitaisia, toisaalta asia on hyvin luonnollinen mutta toisaalta aiheita on vaikea lähestyä lasten näkökulmasta Q 320

VAIKEA ASIA, TABU VALITETTAVASTI. Q 377

Hieman ristiriitaisia tunteita, kuinka paljon nykylasten tulisi tietää. Q 439

Pelkoa siitä, ettei turhaan toisi lasten elämään tietoa asioista, jotka ovat hänelle täysin vieraita. Q 246
hämmennystä, että mitä sen pitäisi olla Q400

vähän jännittää miten pystyisin itse suhtautumaan Q 436

Onhan se hieman hämmäntävää jos pieni kyselee asiaan liittyvää, mutta olen kuitenkin sitä mieltä, että asiat kuuluvat jo varhaiskasvatukseenkin. Q435

Se on hiukan salattu aihe, josta puhuessa myös aikuiset menevät hämilleen. Q 396

En koe itselleni helpoksi. Haluaisin suhtautua luonnollisemmin Q 32

Monesti törmää myös omiin asenteisiin ja estoihin, ei osaa käsitellä asioita tarpeesti "neutraalisti". Q 113

Se miten työntekijä kohtaa lapsen seksuaalisuuden riippuu varmasti suurimmilta osin hänen omasta suhteestaan seksuaalisuuteen ja myös omiin lapsuuden kokemuksiin. Toisille tämä on hyvin luonnollista ja helppoa ja toisille erittäin vaikeaa. Q 104

ei pidä sekoittaa lapsen silytystä ja hoivaamista kielteiseksi seksuaaliseksi tapahtumaksi. Lapset tarvitsevat läheisyyttä ja kosketusta. Q 212

Peltään ehkäpä jonkinsorttista leimautumista jos asiaa aletaan käsitellä työntekijä puolelta ja jos varsinkin työntekijä on miespuolinen. Q 250

